

Vzdělávání seniorů a jejich motivace ke studiu na univerzitě třetího věku

Adam Vaníček

Bakalářská práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Adam Vaníček
Osobní číslo: H220020
Studijní program: B0111A190011 Sociální pedagogika
Forma studia: Kombinovaná
Téma práce: Vzdělávání seniorů a jejich motivace ke studiu na univerzitě třetího věku

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti seniorského věku, vzdělávání seniorů a motivace k učení.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

ADAMEC, Petr a David KRYŠTOF, 2011. Univerzity třetího věku na vysokých školách. Brno: Asociace univerzit třetího věku České republiky. ISBN 978-80-210-5640-4.
CLEGG, Brian, 2005. Motivace. Brno: CP Books. ISBN 80-251-0550-4.
CHRÁSKA, Miroslav, 2007. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
ONDRÁKOVÁ, Jana, 2012. Vzdělávání seniorů a jeho specifika. Červený Kostelec: Pavel Mervart. ISBN 978-80-7465-038-3.
ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ, 2015. Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5446-8.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Zuzana Hrnčířiková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **23. ledna 2025**
Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2025**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 23. ledna 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení bakalářské práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na bakalářské práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na vzdělávání seniorů a jejich motivaci na univerzitě třetího věku. Cílem práce bylo zjistit motivaci seniorů, jejich dostupnost a také oblíbenost vzdělávacích aktivit. Teoretická část práce se zaměřuje na charakteristiku seniorského věku a také na pojmy senior, stárnutí, stáří, motivaci a formy vzdělávání seniorů, a zmínka je i o vzniku a dalším vývoji Univerzity třetího věku. Praktická část je věnována výzkumu, kde jsou kvantitativní metodou zjišťovány potřeby seniorů ke studiu na Univerzitě třetího věku.

Klíčová slova: senior, stárnutí, stáří, motivace, vzdělávání seniorů, Univerzita třetího věku

ABSTRACT

The thesis focuses on the education of seniors and their motivation at the University of the Third Age. The aim of the thesis was to determine the motivation of seniors, their availability and also the popularity of educational activities. The theoretical part of the thesis focuses on the characteristics of senior age and also on the concepts of senior, aging, old age, motivation and forms of education of seniors, and there is also mention of the establishment and further development of the University of the Third Age. The practical part is devoted to research, where the needs of seniors for studying at the University of the Third Age are determined using a quantitative method.

Keywords: senior, aging, old age, motivation, education of seniors, University of the Third Age

Děkuji vedoucí bakalářské práce PhDr. Zuzaně Hrnčířikové, Ph.D. za odborné vedení, konzultace a cenné rady, které mi v průběhu vedení práce poskytovala. Dále děkuji všem respondentům za ochotu a čas věnovaný při vyplnění dotazníku.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 CHARAKTERISTIKA SENIORSKÉHO VĚKU	13
1.1 SENIOR	13
1.2 STÁRNUTÍ A STÁŘÍ.....	14
1.3 VYMEZENÍ STÁŘÍ.....	16
1.3.1 Biologické stáří	16
1.3.2 Kalendářní stáří	17
1.3.3 Sociální stáří.....	17
1.4 ZMĚNY VE STÁŘÍ	17
1.4.1 Fyzické změny ve vyšším věku.....	18
1.4.2 Psychické změny ve vyšším věku	18
1.4.3 Sociální změny ve vyšším věku	19
2 MOTIVACE.....	21
2.1 TEORIE MOTIVACE.....	21
2.2 MOTIVACE SENIORŮ KE VZDĚLÁVÁNÍ	22
2.3 MOTIVAČNÍ BARIÉRY VE VZDĚLÁVÁNÍ	24
3 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	26
3.1 FORMY VZDĚLÁVÁNÍ.....	26
3.2 GERONTOPELAGOGIKA A JEJÍ FUNKCE.....	27
FUNKCE GERONTOPELAGOGIKY	28
3.3 INSTITUCE ZAMĚŘENÉ NA VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	29
3.3.1 Univerzity třetího věku	29
3.3.2 Univerzita třetího věku ve Zlíně	30
3.3.3 Akademie třetího věku	30
3.3.4 Kluby pro seniory.....	31
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	32
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	33
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	33
4.2 VÝZKUMNÉ CÍLE	33
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	34
4.4 METODOLOGIE VÝZKUMU	34
4.5 TECHNIKA SBĚRU DAT	34
4.6 VÝZKUMNÝ SOUBOR	35
5 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	36
5.1 INTERPRETACE DAT Z DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	55

5.2	DISKUSE	59
ZÁVĚR.....		61
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		63
SEZNAM OBRÁZKŮ		66
SEZNAM TABULEK.....		67
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK		68
SEZNAM PŘÍLOH.....		69

ÚVOD

Stárnutí populace je jedním z nejvýznamnějších demografických jevů současné doby. Podle údajů Světové zdravotnické organizace se očekává, že do roku 2030 bude každý šestý obyvatel planety starší 60 let. Tento demografický vývoj přináší nové výzvy, kterým bude třeba čelit ve zdravotnictví, sociálních službách i v oblasti volnočasových a vzdělávacích aktivit. S rostoucím počtem seniorů roste i potřeba hledat způsoby, jak jim umožnit aktivní a smysluplné trávení volného času. Jedním z nástrojů, který se v tomto ohledu ukazuje jako mimořádně efektivní, je vzdělávání seniorů prostřednictvím univerzit třetího věku (U3V).

Jedním z efektivních nástrojů jak na tyto změny reagovat, je důraz na koncept celoživotního vzdělávání. Ten přináší řadu výhod nejen jednotlivcům, ale i společnosti jako celku. Vzdělávání ve vyšším věku totiž podporuje myšlenku aktivního stárnutí, zvyšuje celkovou životní spokojenost a přispívá k udržení mentální svěžesti a společenské integrace. Univerzity třetího věku, které jsou specificky zaměřené na seniorskou populaci, vytvářejí prostředí pro intelektuální rozvoj, navazování nových kontaktů a udržování aktivity i po odchodu z pracovního života.

Motivace seniorů ke studiu na univerzitě třetího věku je však velmi různorodá a závisí na celé řadě faktorů. Mezi nejčastější patří touha po nových poznatcích, potřeba strukturovaně trávit volný čas, zájem o společenský kontakt nebo snaha udržet si kognitivní schopnosti. Do rozhodování o zahájení studia mohou vstupovat i vnější vlivy, jako jsou doporučení blízkých, finanční možnosti nebo nabídka kurzů. Přestože se problematika motivace seniorů k dalšímu vzdělávání dostává v posledních letech stále více do popředí zájmu odborné veřejnosti, v českém prostředí jde stále o oblast, která si zaslouží hlubší analýzu a porozumění.

Tato bakalářská práce se zaměřuje právě na zkoumání motivace seniorů ke studiu na univerzitě třetího věku. Cílem je zjistit, jaké faktory hrají klíčovou roli v rozhodovacím procesu seniorů, jaké osobní cíle si při vstupu do studia stanovují a jak se tyto cíle v průběhu studia naplňují. Získané poznatky mohou přispět k lepšímu porozumění vzdělávacím potřebám starší generace a napomoci další optimalizaci vzdělávacích programů v rámci univerzit třetího věku.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA SENIORSKÉHO VĚKU

Stárnutí populace představuje jeden z nejvýraznějších demografických trendů současnosti. Díky prodlužující se délce života a zlepšující se kvalitě zdravotní péče se stále více seniorů zapojuje do různých forem vzdělávání, což jim přináší příležitosti k osobnímu růstu, lepšímu zapojení do společnosti a zvýšení kvality života. Vzdělávání seniorů již není vnímáno jen jako způsob získávání nových informací, ale také jako důležitý prostředek pro navazování sociálních vztahů a rovněž smysluplné využití volného času.

Jak upozorňuje Beneš, senioři prostřednictvím vzdělávání nejen rozvíjejí své schopnosti, ale také posilují vlastní sebedůvěru a lépe se přizpůsobují proměnlivým podmínkám moderní společnosti (Beneš, 2014).

V úvodní kapitole této práce se zaměříme na vymezení základních pojmů souvisejících se stářím, a to zejména na definici seniora, stáří a procesu stárnutí. Budeme se věnovat rozdělení stáří, ať už z hlediska biologického, sociálního či kalendářního. Dále se zaměříme na změny, které stáří přináší, a to jak fyzické, tak psychické a sociální. Cílem této části je poskytnout teoretický základ bakalářské práce.

1.1 Senior

Pojem senior není v odborné literatuře ani v české legislativě řádně vymezen. Označení senior se nejčastěji používá jako označení osoby v pokročilejším věku, která pobírá starobní důchod. Ve Slovníku cizích slov je senior definován jako člen starší věkové kategorie. Hovoříme o starší dospělosti v období do 50-60 let a o raném stáří od 60-75 let (Špaténková, Smékalová, 2015). Za seniora můžeme považovat člověka, který završuje svou životní fázi se specifickým postavením ve společnosti (Sak et.al., 2012). Haškovcová popisuje seniora jako *staršího člověka, váženého člena společenství, kterého rozlišuje na mladšího a staršího seniora* (Haškovcová 2012, s.148).

Dle jednoho výzkumu, který zjišťoval názory náhodně vybraných osob na to, co ovlivňuje vnímání člověka jako starého, byly identifikovány různé faktory. Níže jsou uvedeny jednotlivé faktory, sestupně dle četnosti:

- Fyzický stav,
- Věk,
- Ztráta duševní svěžesti,
- Ztráta autonomie,

- Potíže přizpůsobit se změnám,
- Odchod do důchodu (Ondráková et.al., 2012).

Z výše uvedených faktorů vyplývá značná míra subjektivity při označování lidí za staré. Každý aspekt by mohl být svým způsobem přiřazen i k lidem, které bychom primárně za seniory nikdy neoznačili. Je důležité najít objektivní faktor, který jasně vymezí, koho lze za seniora označit. Ani odchod do starobního důchodu nelze považovat za objektivní aspekt. Podle tohoto činitele by například 90letý člověk, který pracuje a nepobírá starobní důchod, v žádném případě nebyl seniorem (Ondráková et.al., 2012).

1.2 Stárnutí a stáří

Stárnutí

Stárnutí je přirozený proces, který probíhá už od začátku života jedince. Při tomto procesu jsou postupem času ohrožovány orgány těla, ale také psychika člověka. V tomto případě můžeme hovořit o biologických hodinách, které můžeme ovlivnit svým způsobem života, omezením rizik (Dienstbier, 2009).

Z morfologického hlediska se tento proces nazývá jako fyziologická atrofie, což znamená zhoršování vlastností, úbytek funkcí, pokles rezerv, zhoršování reakcí a hromadění chyb. Podle Čevely se jedná o znevýhodňování organismu oproti mládí s klesáním zdatnosti, horším přizpůsobováním se novým věcem ale také zhoršenou odolností, souhrnně nazývanou jako potenciál zdraví (Čevela et.al, 2012).

Teorie stárnutí můžeme rozdělit na stochastické a nestochastické. Stochastické teorie stárnutí jsou postaveny na faktech, že děje spojené se stárnutím jsou náhodné a s věkem narůstá počet poruch buněčného řízení, které mohou negativně ovlivnit jedince. Nestochastické Malíková definuje tak, že vycházejí z principu, že stárnutí je již u člověka geneticky předurčeno (Malíková, 2011).

Stáří

Jde o poslední vývojovou etapu, která uzavírá celý lidský život. Jedná se o pozdní fázi ontogeneze, která je zakončená smrtí. Tato fáze je charakteristická projevy a důsledky involučních změn, jež se týkají jak funkčních, tak morfologických oblastí lidského organismu. Tyto změny probíhají u každého jedince individuálním tempem a jsou ovlivňovány celou řadou faktorů a to např. celkovým zdravotním stavem či životním stylem. (Příbyl, 2015).

Stáří představuje u člověka specifickou životní etapu, která je v živočišné říši poměrně neobvyklá – lidé totiž často žijí dlouho i po skončení své reprodukční fáze. Právě proto je důležité věnovat péči seniorům nejen z hlediska zdravotní a sociální podpory, ale i z pohledu nabídky volnočasových aktivit, které přispívají k jejich kvalitnímu a aktivnímu životu. (Ondráková et.al, 2012).

Stáří jako etapa lidského života je nejčastěji determinována na základě vývojové psychologie. Nejčastěji se setkáváme s následujícím dělením stáří:

- 60-74 (rané stáří),
- 75-89 (pravé stáří),
- 90 a více (dlouhověkost) (Haškovcová, 2010).

Je však důležité poznamenat, že výše uvedené autorky dodávají, že o stáří hovoříme zpravidla až od věku 65 let. Tento věk bývá často spojován s odchodem do důchodu a změnami v životním stylu. Zároveň je však třeba brát v úvahu individuální rozdíly v procesu stárnutí.

Mühlpachr uvádí odlišnou kategorizaci a rozděluje seniory na:

- mladé od 65-74 let,
- staré seniory od 75-84 let,
- velmi staré seniory od 85 a více let (Mühlpachr, 2004).

Můžeme vidět, že každý z autorů používá jiné dělení stáří včetně let, nicméně podle organizace WHO se za seniora považuje jedinec od 60 roku života.

- 45-59 jako střední věk,
- 60-74 jako vyšší neboli starší věk,
- 75-89 jako pravé staří, tzv. senium,
- 90 a více let jako dlouhověkost.

Šerák uvádí odlišnou kategorizaci dělení staří, která se spíše odvíjí od kvalitativních faktorů, a to na třetí věk a čtvrtý věk. Třetí věk je typický zejména nezávislostí seniorů a jejich aktivitou a účastí například na univerzitě třetího věku a odchodem seniora do důchodu, kdy dochází ke změně sociálních rolí (Šerák, 2009). Je velmi těžké stanovit, kdy končí třetí věk a kdy začíná čtvrtý věk, protože je to velmi individuální. U většiny seniorů tento přechod probíhá okolo 85. roku života (Špaténková, Smékalová, 2015). Čtvrtý věk se na druhou stranu vyznačuje velkou závislostí na druhých lidech, kteří seniorovi pomáhají při základních lidských potřebách (Šerák, 2009). V období čtvrtého věku může probíhat edukace, ale v odlišné podobě než ve třetím věku. Otevírá se zde prostor především pro aplikaci geragogické intervence. Můžeme to chápat jako poradenství, trénování paměti, stimulace či ošetřovatelství (Špaténková, Smékalová, 2015).

1.3 Vymezení stáří

Stáří lze chápat jako závěrečnou fázi ontogeneze, která je přirozenou součástí životního cyklu (Čevela et.al., 2012).

Vymezení stáří a jeho periodizace jsou velmi obtížné. Nejčastěji se rozdělují na biologické stáří, kalendářní a také na sociální.

1.3.1 Biologické stáří

Dle autora Příbyla můžeme biologické stáří charakterizovat jako tzv. rozsah omezujících změn, které jsou u každého člověka individuální a u každého jedince probíhají v jinou dobu. Již okolo 30. roku si lze všimnout určitých sestupných změn ve výkonnosti fyzických ale i psychických funkcí člověka (Příbyl, 2015).

Biologické stáří je charakterizováno poklesem potenciálu zdraví a involučními změnami, jež jsou pro člověka nevratné. Jedná se o změny postavy, chůze, postoje, pokožky (vrásky) (Čevela et.al., 2012). V lékařství se používá pojem funkční věk, který lépe odráží zdravotní stav jedince než jeho kalendářní věk. Pomocí různých lékařských metod lze určit biologický věk člověka, který nemusí odpovídat jeho skutečnému datu narození. Tento biologický věk vyjadřuje, jak se jedinec skutečně cítí a v jaké je zdravotní kondici bez ohledu na jeho chronologický věk, který je dán počtem let od narození (Haškovcová, 2010).

Příbyl rozlišuje tři základní biologické změny, které se postupem času projeví u každého jedince, jedná se o:

- úbytek orgánových a systémových funkcí těla,
- pokles buněčných rezerv,
- zpomalení veškerých funkcí těla (Příbyl, 2015).

1.3.2 Kalendářní stáří

Kalendářní stáří můžeme označit za jediný objektivní faktor. Je přirozeným ukazatelem a je relativně jednoduše statisticky zachytitelný (Ondráková et.al., 2012).

Autoři v publikaci uvádí, že kalendářní stáří je dáno dosažením určitého věku, který vychází z empirie obvykle průměrného lidského života a přirozeného biologického stárnutí. Kalendářní věk lze snadno určit, což ho činí užitečným pro demografické účely, avšak nezohledňuje individuální rozdíly ve stárnutí, které se u každého člověka projevují odlišně. (Čevela et.al., 2012).

1.3.3 Sociální stáří

Dle autora Čevely je sociální stáří dáno sociálními změnami, postoji, znevýhodnění a změnou životních událostí pokročilého věku. Za počátek sociálního stáří se považuje odchod do důchodu nebo také dosažení potřebného věku pro starobní důchod. Můžeme mluvit o tzv. odchodu nebo odsunutí ze světa mládí, což znamená změnu motivace, zájmů a povinností. (Čevela et.al., 2012).

S odchodem do důchodu bývá spojováno riziko sociálního vyloučení, kdy člověk opustí pracovní prostředí, a tím ztrácí značnou část sociálních kontaktů. Proto je potřeba s odchodem do důchodu pro seniora důležité hledat nové sociální vazby, případně zájmy, motivaci a nový životní program (Haškovcová, 2010). Sociální kontakty se poté odehrávají zejména pouze v rámci rodiny. Potřeba kontaktu se svými vrstevníky přináší seniorovi pochopení pro každodenní potíže, jedinec cítí generační solidaritu.

1.4 Změny ve stáří

Ve stáří dochází k řadě fyzických, psychických i sociálních změn, které mohou ovlivnit schopnost učení a adaptace na nové podněty. Proto vzdělávání seniorů hraje klíčovou roli v

udržení duševní aktivity, posilování kognitivních schopností a sociálního kontaktu. Nyní se zaměříme na změny, se kterými se senioři s přibývajícím věkem nejvíce potýkají.

1.4.1 Fyzické změny ve vyšším věku

Stárnutí je přirozený fyziologický proces. Dochází při něm k řadě změn postihujících organismus. Změny v oblasti fyzické se ve vzdělávání projevují zejména zhoršením odolnosti vůči nepříznivým a rušivým vlivům, snižováním senzorické kapacity (zhoršením kvality zraku a sluchu) a také úbytkem energie (Špaténková, Smékalová, 2015).

Podle Ondrákové a spol. nalezneme největší fyzické změny u smyslových orgánů seniorů, které velmi negativně přispívají k horšímu vnímání světa. Co se týče zraku tak dochází ke ztrátě zrakové ostrosti, zhoršování zaostření oka, zhoršení vnímání barev a zpomalení zpracování zrakových podnětů (Ondráková et.al., 2012). V případě sluchu následuje sice pomalý, ale permanentní pokles sluchové výkonnosti. Právě ztráta sluchu a ztráta porozumění řeči bývají nejčastější bariérou seniorů ve vzdělání. Z těchto důvodů se posléze u seniorů mohou vyskytnout negativní emoce jako frustrace, deprese a skleslost (Špaténková, Smékalová, 2015).

Všechny morfologické a funkční změny vedou k oslabení a stárnutí organismu. Člověk si víc uvědomuje vlastní tělo, pociťuje ubývání energie a změny v tělesných funkcích. Tyto změny často souvisejí i s vývojem psychiky (Dvořáčková et.al., 2012).

Staří lidé trpí v závěru života různými zdravotními omezeními, a to nejčastěji omezenou pohyblivostí. Fyzické faktory hrají v rámci procesu vzdělávání seniorů jednu z významných rolí. Samotní organizátoři seniorského vzdělávání na univerzitách třetího věku musí tyto faktory brát v potaz, uvědomit si je a zohlednit je ve výuce (Špaténková, Smékalová, 2015).

1.4.2 Psychické změny ve vyšším věku

Stárnutí negativně ovlivňuje řadu paměťových funkcí. Vliv zde hraje samotná úroveň vzdělání seniora, rozumové schopnosti a míra užívání paměti v pozdějším věku, kdy je mozek čím dál méně využíván k náročnějším logickým úlohám (Janiš, 2016).

Senioři s přibývajícím věkem potřebují mnohem více času k řešení nějakého úkolu, který dříve byli schopni vyřešit rychle a bez problémů, na druhou stranu se snaží daný úkol vyřešit pečlivě a precizně. Jak uvádí Ondráková, k negativním proměnám ve stáří dochází zejména v oblasti pozornosti, kdy senioři bývají zahlcováni nadbytečnými podněty, které nejsou

schopni správně filtrovat a mají problém s uchováním nových informací (Ondráková et.al., 2012).

Senioři hůře reagují na změny, častěji u nich dochází k emočním výkyvům a mohou se u nich projevovat určité stereotypy v myšlení i chování. Zároveň se může měnit jejich povaha a hodnotový systém. Negativní emoce, stres nebo nepříznivé životní situace mohou proces stárnutí urychlit. Proto je důležité, aby se jedinec dokázal se stárnutím vyrovnat a připravil se na tuto životní etapu (Határ, 2011).

Podle Vágnerové se člověk, který je v důchodu, stýká stále s menším počtem lidí než tomu bylo dřív a postupně ztrácí schopnosti socializace. Vágnerová zmiňuje, že v pozdním stáří dochází k poklesu fluidní inteligence, kdy lidé jsou čím dál méně flexibilní a nedokáží už zpracovat efektivně informace. Po 80. roku života dochází k zhoršování krystalické inteligence, kdy jedinci používají dříve naučené znalosti už pouze stereotypním způsobem. Jednou z nejzávažnějších poruch spojených se stárnutím je demence, která výrazně ovlivňuje kognitivní schopnosti, paměť a chování jedince (Vágnerová, 2007)

Typickými projevy jsou změny v chování, potíže s orientací a postupná ztráta soběstačnosti, přičemž samotná osobnost seniora často zůstává zachována. Demence má různé formy a může mít významný dopad nejen na postiženého, ale i na jeho rodinu a pečovatele. Včasná diagnostika, vhodná terapie a podpora okolí mohou pomoci zpomalit její progresi a zlepšit kvalitu života nemocného (Janiš, 2016).

1.4.3 Sociální změny ve vyšším věku

V některých odborných knihách zabývajících se vzděláváním seniorů se můžeme setkat i se socializačními změnami. Starý člověk postupem času ztrácí postupně jak blízké osoby, tak i lidi, se kterými by mohl sdílet vzpomínky na minulé časy a také mu chybí jedinci, kteří by mu mohli sloužit jako opora. Z toho může vzniknout osamělost a následně izolace od společnosti, protože starému člověku se najednou současný svět jeví jako cizí. (Vágnerová, 2007). Někteří senioři nejsou schopni samostatně zvládat každodenní činnosti, a proto potřebují pomoc jiné osoby, bez které se v běžném životě neobejdou. V takovém případě dochází k závislosti na rodině nebo na poskytovaných sociálních službách. Na druhou stranu však existují i senioři, kteří i v důchodovém věku zůstávají aktivní, zvládají běžné denní aktivity a nadále se zapojují do společenského života nebo se věnují svým zájmům a koníčkům. (Haškovcová, 2012).

Jak uvádí Vágnerová, ve stáří se zvyšuje obava z osamělosti a naprostého odloučení. Právě riziko samoty ovlivňují faktory, které se postupně u seniora hromadí:

- Sociální situace – ve stáří hrozí velká pravděpodobnost ztráty partnera, rodinných příslušníků a přátel. Podle průzkumu žije v současnosti více než třetina obyvatel České republiky nad 75 let v naprostém osamocení,
- Fyzický stav – možnost kontaktu se svými vrstevníky limituje zhoršená hybnost. Pro většinu seniorů od 75 let je velký problém také postupná ztráta sluchu a zraku, která ztěžuje komunikaci, snižuje sebevědomí a může vést k sociální izolaci,
- Psychický stav – u seniora se může projevit změna způsobu uvažování, v nejhorším případě až demence, deprese až po eliminaci sociálního kontaktu s druhými lidmi (Vágnerová, 2007).

2 MOTIVACE

V této kapitole se budeme zabývat motivací, která je jedním z hlavních faktorů u vzdělávání seniorů. Haškovcová definuje motivaci jako souhrn pohnutek k výkonu nebo k určité činnosti. Pokud senior nemá podnět nebo smysluplný cíl, tak ztrácí motivaci, stagnuje nebo provozuje neúčelné aktivity. Proto je důležité ukázat seniorovi správný směr a případně ho tam navést (Haškovcová, 2012).

Motivace ovlivňuje naše jednání, dává mu směr a pomáhá nám dosahovat vytyčených cílů. Můžeme ji chápat jako zdroj jednání, který je zároveň klíčem k jeho pochopení. Motivace vzniká jako výsledek vzájemného působení různých motivujících sil, kde tyto síly – nazývané motivy – vedou člověka k určitým krokům a rozhodnutím (Rabušicová a Rabušic, 2008).

Podle Illerise je motivace součástí emoční složky, která zahrnuje nejen samotné emoce, ale také vůli a postoje. Lze tedy říci, že motivace není izolovaným faktorem, ale je úzce propojena s emočními a psychickými procesy jedince. (Illeris, 2007).

To znamená, že nejen vnitřní pocity, ale i vnější podněty, zkušenosti a sociální prostředí mohou ovlivnit míru motivace k učení či jiným činnostem.

Podle Nakonečného motivace sjednocuje a dává smysl lidskému chování. Zaměřuje se na dosažení určitého cíle (v našem případě motivace seniora zlepšovat si vědomosti díky studiu), obsazuje je určitou mírou energie a udržuje je do té doby, dokud senior nedosáhne daného cíle (Nakonečný, 2004). Motivace je tedy subjektivní pocit, který určuje intenzitu a směr úsilí jedince při dosahování konkrétního cíle. Tento pocit vzniká z kombinace vnitřních a vnějších podnětů a je formován osobnostními rysy, zkušenostmi a očekáváními jednotlivce. Současně je motivace úzce propojena s emocemi a snahou uspokojit určité potřeby (Svoboda, 2013). Musíme také rozlišit konečný cíl, který Nakonečný popisuje jako druh vnitřního stavu, který nazýváme uspokojení (Nakonečný, 2004).

2.1 Teorie motivace

Existuje celá řada teorií motivace a stejně tak, jako panuje různorodost názorů na některé motivační pojmy, ani samotné teorie nejsou jednotné ve svém přístupu. Z tohoto důvodu uvedu dva příklady teorií motivace zaměřené na vzdělání, bez snahy o jejich detailní rozbor či hodnocení.

Teorie spravedlnosti

Teorie spravedlnosti vychází z přirozené lidské tendence srovnávat se s ostatními – ať už z hlediska vynaloženého úsilí, nebo dosažených výsledků. Jednotlivci posuzují, zda je poměr mezi jejich vlastní námahou a výsledky srovnatelný s tím, co dosahují jejich kolegové. Pokud zjistí, že někdo jiný dosáhl lepších výsledků při menším úsilí, mají tendenci tomu přizpůsobit své vlastní chování a pracovní nasazení (Tomšík, 2005).

Teorie Abrahama Maslowa

Tato teorie amerického psychologa Abrahama Maslowa funguje na principu postupného naplňování potřeb – teprve když jsou uspokojeny potřeby nižší úrovně, může se člověk zaměřit na naplňování potřeb vyšších. Za základní se považují fyziologické potřeby, potřeba bezpečí, potřeba sounáležitosti a lásky, potřeba uznání a v neposlední řadě také potřeba seberealizace. Jakmile jsou tyto základní potřeby naplněny, člověk se přirozeně zaměřuje na uspokojení potřeb vyšší úrovně – jako je potřeba uznání, vnitřní spokojenosti nebo osobního růstu a seberealizace (Nakonečný, 2005).

2.2 Motivace seniorů ke vzdělávání

Motivace seniorů k dalšímu vzdělávání je ovlivněna především jejich dosaženým vzděláním, předchozími zkušenostmi s celoživotním učením a typem vzdělání, které v minulosti absolvovali. Důležitou roli hrají také předchozí zájmy o různé oblasti poznání, aktivní účast na kulturním dění, zapojení do společenského života v rodině či komunitě, ale i angažovanost v politických nebo občanských záležitostech. Podle Beneše může být vzdělávání pro starší lidi i koníčkem, prostředkem k naplnění zájmu o nové poznatky. Často je motivuje také potřeba navazovat sociální kontakty, reagovat na očekávání okolí nebo hledat hlubší smysl života v kontextu vědomí a změn, které přináší stáří – ať už fyzických, psychických nebo sociálních. Vzdělávání tak může sloužit jako prevence nebo kompenzace určitých ztrát a jeho hlavním cílem je udržet tělesnou i duševní kondici (Beneš, 2014).

Motivace určuje, zda senior do vzdělávacího procesu vůbec vstoupí, anebo jej v průběhu ukončí. Specifika edukace v období stáří spočívá v tom, že na seniory není při výuce kladen žádný tlak na kvalifikaci. Hlavním podnětem k vzdělávání seniorů je jejich vlastní zájem a kladný postoj k učení, bez něhož by pokračování ve vzdělávání nemělo význam a pravděpodobně by k němu ani nedošlo (Špaténková, Smékalová, 2015).

Motivaci lze rozdělit na vnější a vnitřní podle toho, co člověka podněcuje k činnosti:

Vnější motivace může být chápána jako výsledek vnějších tlaků, kdy jedinec sice vstupuje do vzdělávání, ale není to vyloženě jeho touha a spíše je do něho nucen druhou osobou.

Vnitřní motivace vždy vychází z úmyslu samotného jedince a odkazuje k tomu, že nachází v příslušné vzdělávací činnosti potěšení a naplnění. Tato aktivita je pro dotyčného příjemná, a vidí v ní smysl a cíl (Rabušicová, Rabušic, 2008).

Motivaci seniorů ovlivňují tyto faktory:

- osobní životní okolnosti,
- sociální vztahy a okolí,
- individuální charakter a osobnost,
- společenské prostředí (Beneš, 2008).

V procesu učení podle Vágnerové se setkáváme s dvěma hlavními typy motivace, které jsou úzce spjaty s emocemi a přesvědčením jednotlivce:

Negativní motivace vychází z obavy z nepříjemných následků, jako jsou neúspěchy či zklamání. Člověk se v tomto případě snaží vyhnout situacím, které by mohly vést k negativním důsledkům, což ho podněcuje k určitému jednání, aby se těmito negativními následky vyhnul.

Pozitivní motivace naopak pramení z touhy po dosažení příjemných výsledků, jako je úspěch, uznání nebo odměna. Jedinec věří, že dosažení cíle mu přinese radost, uspokojení a vnitřní naplnění, což ho podněcuje k vytrvalosti a úsilí (Vágnerová, 2007).

Vzdělávání ve stáří je považováno za jeden z hlavních faktorů, který přispívá k udržení kvalitního života, a to samo o sobě funguje jako silná motivace pro zapojení se do dalšího vzdělávání. V posledních letech došlo v České republice k výraznému zlepšení nabídky vzdělávacích možností pro seniory. V současnosti má téměř každý možnost se vzdělávat, a

to díky širší nabídce programů a projektů určených právě pro tuto věkovou skupinu, která tak může uspokojit své vzdělávací potřeby (Špaténková, Smékalová, 2015)

Motivaci ve vzdělávání lze rozdělit do čtyř hlavních oblastí:

- poznání – projevuje se snahou o získávání nových informací a rozšiřování znalostí a vědomostí,
- citové potřeby – ty během vzdělávacího procesu vyvolávají u účastníků různé emoce a citové prožitky,
- výkonové potřeby – podněcují účastníky k větší náročnosti na sebe sama, a tedy ke zvyšování vlastního výkonu a úsilí,
- sociální potřeby – projevují se ve vytváření mezilidských vztahů a sociálních kontaktů během učení (Veteška et al., 2011).

Motivace je nezbytná i pro efektivní učení a osvojování nových dovedností. Pokud mají lidé pokračovat v učení během celého života je důležité, aby měli dostatek vnitřní touhy a zájmu. Vzdělávání pro seniory tedy nejen dává smysl jejich životu, ale i umožňuje navázání nových sociálních kontaktů s lidmi, kteří sdílejí podobné hodnoty a zájmy.

2.3 Motivační bariéry ve vzdělávání

Je zapotřebí se také zastavit u seniorů, kteří se nechtějí účastnit dalšího vzdělávání U3V. Jde především o bariéry zabráňující jejich dalšímu vzdělávání. Bariéry rozdělujeme na informační, situační, psychologické, andragogické a organizační (Špaténková, Smékalová, 2015):

Informační bariéry

Týkají se situací, kdy senioři nejsou schopni nebo nemají možnost si sami vyhledat potřebné informace o vzdělávacích příležitostech, a proto se do studia vůbec nezapojí, jelikož o něm často ani nevědí.

Situační bariéry

Tyto překážky zahrnují zejména nedostatek finančních prostředků, časovou zaneprázdněnost nebo omezenou nabídku vzdělávacích aktivit v místě bydliště seniora, což jim ztěžuje účast na vzdělávání.

Psychologické bariéry

Motivaci seniora ke vzdělávání mohou negativně ovlivnit předchozí negativní zkušenosti se studiem, obavy z vlastních omezených schopností učit se nebo strach z nových situací a zátěže, kterou může vzdělávání představovat.

.

Andragogické bariéry

Zde bývá jako největší problém nedostatek předchozích vědomostí, kvalita výuky, osobnost učitele a jeho hodnocení.

Organizační bariéry

Nejčastějším problémem bývá samotná nabídka vzdělávacích aktivit, jejich harmonogram, výběr místa, kde se koná výuka a také administrativní zajištění (Špaténková Smékalová, 2015).

3 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

Vzdělávání seniorů můžeme definovat jako samostatnou sféru vzdělávání dospělých, která má mnoho společných znaků se zájmovým vzděláváním. Mezi hlavní znaky vzdělávání seniorů můžeme zařadit dobrovolnost, zaměření na volný čas seniorů a nasycení individuálních potřeb seniora (Šerák, 2009).

Proces stárnutí probíhá po celém světě a podle výzkumů se podíl jedinců starších 60 let v průběhu následujících 30 let zvýší na 35 %. Už v roce 2020 tvořili senioři 28 % obyvatelstva v České republice. Vzhledem k tomu, že počet seniorů stále stoupá, tak narůstá i skupina obyvatel, jenž čerpají nemalé finanční prostředky a nepodílí se na žádné činnosti, což bude mít do budoucna obrovské ekonomické důsledky a senioři se začnou stávat spíše přítěží pro společnost (Špaténková, Smékalová, 2015).

K správnému uvedení do problematiky je zapotřebí si nejdříve ujasnit, do jaké edukační oblasti vzdělávání seniorů zařazujeme.

3.1 Formy vzdělávání

Vzdělávání provází člověka po celý život a ani v seniorské fázi života neztrácí svůj význam. Proto se stále více rozvíjejí různé formy vzdělávání zaměřené na starší generaci – od akademie třetího věku, klubů pro seniory přes zájmové kurzy až po univerzity třetího věku. Tyto aktivity seniorům umožňují rozšiřovat si obzory, aktivně se podílet na společenském dění a udržovat se v dobré mentální kondici. Právě v této kapitole se zaměříme na formy a druhy vzdělávání, které jsou v České republice pro seniory dostupné.

Formální vzdělávání

Průcha popisuje formální vzdělávání jako to, které se většinou realizuje v organizovaném prostředí s jasně stanovenými cíli a obsahem. Především se jedná o školy a různá vzdělávací zařízení. Výsledkem formálního vzdělávání bývá získání státem uznaných certifikací. Jedná se buď o vysvědčení, certifikát nebo diplom (Průcha, 2014).

Neformální vzdělávání

Neformální vzdělávání je strukturovaný a organizovaný proces učení, který probíhá mimo tradiční školský systém. Je zaměřeno na specifické skupiny lidí a pokrývá různé oblasti a formy vzdělávání. Tento typ vzdělávání zajišťují různé instituce, jako jsou firmy, nadace,

kulturní centra, kluby nebo také školy (Průcha, 2009). Právě mezi neformální vzdělávání můžeme zařadit edukaci seniorů.

Informální vzdělávání

Vzdělávání může probíhat po celý život a na rozdíl od výše zmíněných forem učení nemusí být vždy cílené nebo plánované. Informální vzdělávání můžeme definovat tak, že se učíme svými aktivitami ať už uvědoměle či nevědomě. Tento typ učení probíhá přirozeně v každodenním životě prostřednictvím zkušeností, pozorování a interakce s okolím (Rabušicová, Rabušic, 2008).

Cíl vzdělávání seniorů:

- zlepšení kvality života a jeho obohacení o nové poznatky a zážitky,
- poskytnutí podpory při lepší orientaci v dynamicky se měnícím světě,
- pomoc s pochopením specifických výzev seniorského věku a usnadnění přizpůsobení se novému životnímu stylu,
- podpora fyzické i duševní aktivity pro udržení vitality a celkové pohody.

Vzdělávání v seniorském věku není jen o získávání nových informací, ale především o radosti z učení, sdílení zkušeností a aktivním prožívání života (Veteška et al., 2011).

3.2 Gerontopedagogika a její funkce

Z pohledu vzdělávání dospělých neboli andragogiky se ve druhé polovině 20. století vyčleňuje samostatná věda, kterou nazýváme gerontagogika. Šerák zmiňuje, že se můžeme v jiných publikacích setkat také s názvy gerontopedagogika či geragogika. Tato věda byla navržena jako teorie výchovy a vzdělávání ve stáří (Šerák, 2009).

Dle Mühlpachra je gerontagogika v užším smyslu považována za pedagogickou disciplínu, která se soustředí na vzdělávání a výchovu starších osob. Zároveň ji lze vnímat i jako proces učení v období stáří, případně jako přípravu na toto životní období. (Mühlpachr, 2004).

Edukační aktivity jsou často zaměřeny na prevenci hrozících deficitů, příp. na jejich odstranění a kompenzaci; hlavním cílem tohoto působení je udržení tělesných a intelektuálních sil. Významnou roli hraje i snaha o zajištění kvalitnějšího a důstojnějšího života. Podpora relevantní nabídky vzdělávání pro seniory by měla být integrální součástí přístupu vyspělé společnosti, od níž očekáváme, že svým členům zajistí bezpečné a důstojné

stárnutí a umožní jim plnoprávně se zapojit do všech občanských aktivit (Šerák, 2009, s. 189).

Funkce gerontopedagogiky

Význam vzdělávání pro seniory můžeme dle Haškovcové rozdělit na tyto funkce

- preventivní,
- anticipační,
- rehabilitační,
- posilovací (Haškovcová, 2010).

Preventivní funkce spočívá v podpoře zdravého a aktivního stárnutí prostřednictvím aktivit, které mají pozitivní dopad na kvalitu života ve vyšším věku. Jde o činnosti s preventivním účinkem, které pomáhají předcházet problémům spojeným se stárnutím. Můžeme sem zařadit různé kroužky pro seniory zaměřené na určitou činnost (Janiš, 2016).

Anticipační funkce slouží k přípravě jedince na nadcházející životní změny, jako je odchod do důchodu a nová organizace volného času. Podstatou této funkce je určit, jaké vlastnosti a schopnosti si musí senior osvojit, aby stáří prožíval v co možná největším uspokojení (Špaténková, Smékalová, 2015).

Rehabilitační funkce tkví v obnovování a udržování duševních a fyzických sil seniorů (Janiš, 2016).

Posilovací funkce bývá obecně považována za tu nejvíce důležitou. Podporuje sociální zapojení seniorů do aktivit a podpory aktivního života (Špaténková, Smékalová, 2015).

U Petřkové a Čornačovičové se můžeme setkat se zcela odlišným dělením funkcí vzdělávání pro seniory. Prvním aspektem je primární cíl výchovy a vzdělávání, kam autorky řadí vzdělávací, sociálně psychologické (udržení či zlepšení kvality života seniora) a kulturně kultivační funkce (rozvoj osobnosti seniora skrze aktivity). Tím druhým hlediskem je specifčnost zaměření, kde autorky uvádějí stejné funkce, které již jsou uvedeny výše a k nim přidávají funkce komunikační, kompenzační a relaxační (Petřková et.al, 2004).

3.3 Instituce zaměřené na vzdělávání seniorů

3.3.1 Univerzity třetího věku

Pojem univerzita třetího věku poprvé uvedl Pierre Vellas v roce 1977 na univerzitě sociálních věd v Toulouse (Ondráková, 2012). V roce 1986 byla v Olomouci založena první Univerzita třetího věku (U3V), a to díky Československému červenému kříži. O rok později vznikla další U3V v Praze, konkrétně na lékařské fakultě Univerzity Karlovy. Dnes už fungují univerzity třetího věku téměř na všech vysokých školách v České republice (Průcha, 2009).

Například v Evropě se koncept univerzit třetího věku začal více rozšiřovat již od 70. let 20. století. V kontinentální části Evropy jsou tyto univerzity obvykle součástí klasických vysokých škol, které je zároveň organizačně a odborně podporují. Oproti tomu v zemích jako je Velká Británie, Austrálie nebo Nový Zéland, fungují univerzity třetího věku jako nezávislé instituce, které nejsou napojeny na tradiční akademické struktury. Tento vývoj ukazuje, že vzdělávání seniorů se stává běžnou součástí života v moderních společnostech a v mnoha vyspělých státech je vnímáno jako cenný a potřebný přínos (Jarvis, 2001).

Na rozdíl od většiny ostatních zájmově edukačních aktivit, které jsou zmíněny níže, je na U3V garantována co nejvyšší a nejlepší vysokoškolská úroveň přednášek. Vzdělávací kurzy obvykle trvají od jednoho do maximálně šesti semestrů, kdy tato forma není vzhledem k charakteru zaměřená na zisk. Poplatky na U3V mají nejčastěji symbolickou hodnotu, pohybují v řádech několika stovek korun. Cena kurzu vždy závisí na typu oboru, který si senior vybere (Šerák, 2009). Tyto ceny většinou většině škol k provozu U3V nestačí, a proto musí být dotovány z jiných zdrojů. Do roku 2011 se o finanční podporu univerzit staralo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, nyní se o ně starají buď samotné vysoké školy nebo čerpají prostředky z fondů Evropské unie (Adamec et.al., 2011).

Univerzity třetího věku poskytují seniorům nejnáročnější vzdělávání na vysokoškolské úrovni. Jak uvádí Špaténková, o tento typ vzdělávání je čím dál větší zájem, a to díky stoupajícímu počtu lidí v seniorském věku a jejich dobrým zdravotním stavem (Špaténková, Smékalová, 2015).

Obsah studia na U3V obvykle vychází ze zaměření samotné vysoké školy. Nabídka kurzů mívá široké spektrum a nabízí většinou všechny vědní obory jako jsou humanistické,

technické, přírodovědecké či jazykové. Samotné studium bývá zakončeno promocí a udělením certifikátu (Adamec et.al., 2011).

3.3.2 Univerzita třetího věku ve Zlíně

Na začátku roku 2001 byla založena Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně a hned rok poté vznikla Rada univerzity třetího věku. Podle Adamce byla velkou inspirací Univerzita Palackého v Olomouci, kdy se vedení UTB snažilo otevřít U3V široké veřejnosti.

Samotným základem studia jsou akreditované programy jednotlivých fakult UTB. Výuka vždy probíhá ve dvoutýdenním intervalu a trvá většinou dvě hodiny. Hlavními přednášejícími jsou pracovníci UTB a odborníci z jiných univerzit. Většina výuky probíhá na univerzitě v přednáškových sálech a občas výuku doplňují různé exkurze či návštěvy divadel a muzeí.

Studijní program na U3V ve Zlíně má podobu dvouletých cyklů, které jsou začleněny do 4 semestrů a studium bývá zakončeno zápočtem a na samotném konci studia senioři dostávají osvědčení o absolvování Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně. (Adamec et.al., 2011).

3.3.3 Akademie třetího věku

Akademie třetího věku se velmi podobají univerzitám třetího věku, a to jak organizací vzdělávání, tak i náročností. Bývají provozovány jinými institucemi než jsou vysoké školy. Nejčastěji to bývají samotná města, kulturní střediska či knihovny (Ondráková et.al. 2012).

Jak již bylo řečeno, akademie bývají zakládány v místech, kde buď absentuje vysoká škola anebo v daném regionu není dostatečná nabídka vysokých škol. První akademie třetího věku byla založena v roce 1983 v Přerově, čímž položila základy pro další vzdělávání seniorů v České republice.

Služby akademií třetího věku se oproti univerzitám třetího věku vyznačují především menší náročností, velkým důrazem na správnou srozumitelnost výkladu na přednáškách a také snahou přizpůsobit obsah daným seniorům. Největším problémem je podle autora Šeráka nejednota kvality poskytovaných služeb (Šerák, 2009).

Účastníkem akademie třetího věku se může stát kdokoliv, aniž by se po dotyčném vyžadovala určitá úroveň dosaženého vzdělání. Nekonají se zde žádné písemné zkoušky,

které by ověřovaly získané dovednosti a znalosti. Hlavním cílem je radost z učení, osobní rozvoj a možnost setkávat se s lidmi se stejnými zájmy (Špaténková, Smékalová, 2015).

3.3.4 Kluby pro seniory

Kluby seniorů bývají obvykle kulturně-institucionalizovaná výchovná zařízení, ve kterých se senioři podobného věku a zájmů společně setkávají (Špaténková, 2015). Jedná se o zařízení, jejichž oblast činnosti spadá do oblasti sociální péče. Zřizovateli klubů seniorů nejčastěji bývají orgány místní správy, domovy důchodců, charity či Svaz důchodců ČR (Šerák, 2009).

Hlavní náplní těchto klubů tedy je plnohodnotné trávení volného času seniorů. Vzdělávací aktivity mají zpravidla široké spektrum a většinou jednorázový charakter – jedná se o různé přednášky, besedy, návštěvy divadel, muzeí a koncertů (Špaténková, Smékalová, 2015).

II PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Tato kapitola se věnuje praktické části bakalářské práce, která je zaměřena na vzdělávání seniorů a jejich motivaci na univerzitě třetího věku. V úvodu této kapitoly jsou nejprve vymezeny cíle výzkumu a výzkumné otázky. Následně je popsána samotná metodologie výzkumu, výběr respondentů a na závěr zpracování a vyhodnocení výsledků. Výsledky jsou prezentovány s ohledem na jednotlivé otázky výzkumného šetření a jsou doplněny o komentáře a následnou interpretaci.

4.1 Výzkumný problém

S prodlužující se délkou života a rostoucím počtem seniorů se v současné společnosti klade čím dál větší důraz na kvalitu života ve stáří. Jedním z prostředků, jak tuto kvalitu zlepšit, je i zapojení seniorů do celoživotního vzdělávání, zejména prostřednictvím univerzit třetího věku. Přestože se účast seniorů na těchto formách vzdělávání zvyšuje, stále není zcela jasné, jaké konkrétní faktory ovlivňují jejich rozhodnutí ke studiu. Není zřejmé, do jaké míry hraje roli dosažené vzdělání, pohlaví, délka pobírání důchodu nebo osobní cíle jednotlivých účastníků.

Pro hlubší porozumění je proto potřeba zkoumat vnitřní a vnější motivace, které seniory ke studiu vedou, a jak se tyto motivace liší v závislosti na osobních, demografických a sociálních charakteristikách. Výzkum se zaměřuje na to, zda je motivace k účasti na U3V individuální potřebou po osobním rozvoji, nebo je ovlivněna spíše okolím, rodinou či sociálním postavením seniorů.

Tento výzkumný problém si klade za cíl identifikovat klíčové faktory, které vedou seniory k účasti na vzdělávání na univerzitách třetího věku, a zároveň poukázat na to, jak tyto faktory ovlivňují celkový přínos studia pro jejich život.

4.2 Výzkumné cíle

Hlavním cílem této práce bylo analyzovat motivaci seniorů ke studiu na univerzitě třetího věku.

Dílčí výzkumné cíle:

1. Prozkoumat souvislost mezi dosaženým vzděláním seniorů a jejich motivací ke studiu na univerzitě třetího věku.

2. Zjistit vliv pohlaví seniorů na jejich rozhodnutí studovat na univerzitě třetího věku.
3. Zjistit, jaké osobní cíle si senioři stanovují při účasti na vzdělávání na univerzitě třetího věku.
4. Zjistit, zda má délka pobírání starobního důchodu vliv na motivaci seniorů ke studiu na univerzitě třetího věku.

4.3 Výzkumné otázky

Jako hlavní výzkumnou otázku této práce jsem zvolil: Jaké faktory ovlivňují motivaci seniorů ke studiu na univerzitě třetího věku?

Dílčí výzkumné otázky:

1. Jak ovlivňuje dosažené vzdělání seniorů jejich motivaci ke studiu na univerzitě třetího věku?
2. Jak ovlivňuje pohlaví seniorů jejich rozhodnutí studovat na univerzitě třetího věku?
3. Jaké osobní cíle si senioři stanovují při účasti na vzdělávání na univerzitě třetího věku?
4. Jaký vliv má délka pobírání starobního důchodu na motivaci seniorů ke studiu na univerzitě třetího věku?

4.4 Metodologie výzkumu

Výzkumné šetření bylo prováděno za pomoci kvantitativního výzkumu. *Kvantitativní výzkum lze definovat jako záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají (ověřují, verifikují, testují) hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy* (Chráška, 2016, s.11). Jak uvádí Chráška, dotazník je systém předem pečlivě připravených otázek, které jsou dobře promyšleny a na které respondent odpovídá písemně (Chráška, 2016).

4.5 Technika sběru dat

Dotazník byl sestaven z vlastní iniciativy. Otázky i odpovědi byly formulovány tak, aby co nejlépe odpovídaly cílům bakalářské práce. Zároveň bylo kladen důraz na to, aby výběr odpovědí respondentovi nevnucoval konkrétní kategorii, ale umožnil mu vyjádřit své skutečné postoje a charakteristiky, což přispívá k věcné a nestranné analýze získaných dat.

V dotazníku byly použity pouze otázky, na které bylo možné odpovědět pouze v rámci uzavřených odpovědí. *Ty se vyznačují tím, že se u nich respondentům předkládá určitý počet předem připravených odpovědí. Hlavní výhodou je, že se podstatně zjednodušuje vyhodnocování odpovědí. Často také respondenti ochotněji vyplňují dotazníky již s připravenými odpověďmi* (Chráška, 2016, s.160).

Dotazník byl rozdán jak v tištěné, tak v elektronické podobě. Shromažďování dat pomocí tištěných dotazníků představuje tradiční formu distribuce. Mezi klady patří například lepší dostupnost u některých osob, pokud nemohou využít online formu. Výhodou může být i samotná fyzická forma dotazníku, která často přispívá k vyšší návratnosti – respondent má dotazník přímo před sebou a je tedy větší šance, že jej vyplní, než když je dotazník doručen e-mailem a ztratí se mezi dalšími elektronickými zprávami či anketami.

Oproti tomu online dotazník představuje bezesporu dnes již moderní způsob šíření dotazníků, který je rychlý a z hlediska financí velmi úsporný. Dalším pozitivem je snadné zpracování získaných dat, jelikož řada platforem určených k distribuci dotazníků zároveň umožňuje i jejich základní analýzu – například převod odpovědí respondentů do tabulek, grafů či číselných údajů (Hricová, et.al, 2023)

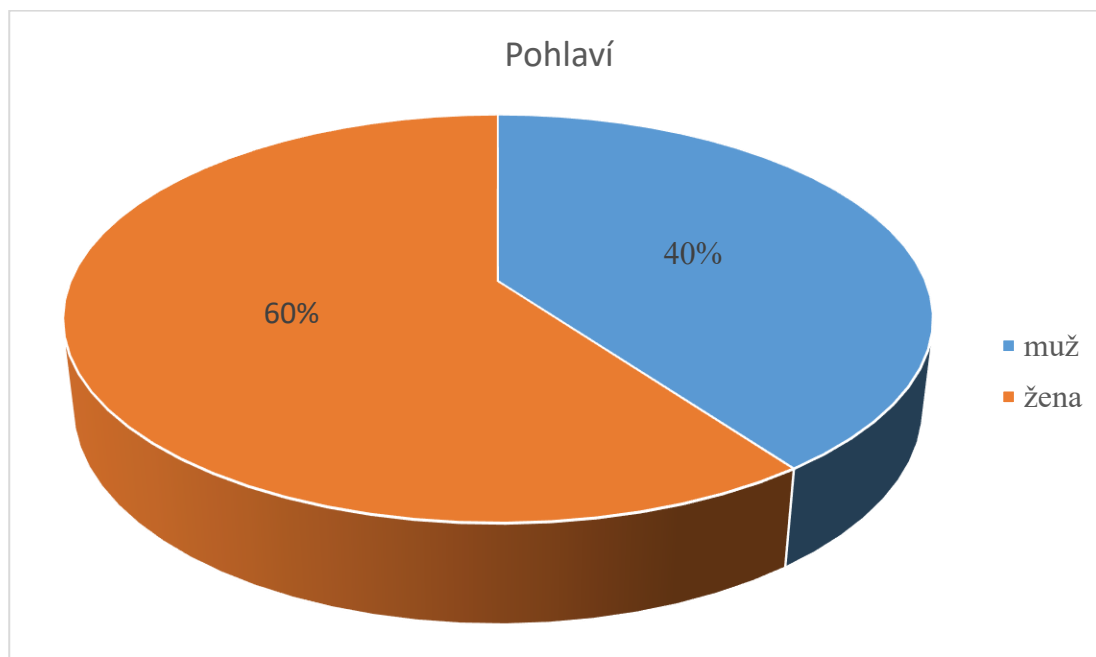
4.6 Výzkumný soubor

Výzkumným souborem jsou senioři navštěvující Univerzitu třetího věku v Knihovně Kroměřížska a také na Univerzitě Tomáš Bati ve Zlíně. V Knihovně Kroměřížska byly studentům osobně předloženy dotazníky v tištěné podobě před přednáškou. Respondenti byli velmi vstřícní, a až na pár výjimek dotazníky ochotně vyplnili. Zpátky se mi vrátilo 27 vyplněných dotazníků, pouze 2 zůstaly nevyplněné. Zbývající část respondentů tvořila Univerzita třetího věku ve Zlíně na Univerzitě Tomáše Bati. Zde jsem zvolil druhou možnost vyplňování dotazníků a to elektronickou. Dohromady bylo rozdáno 65 dotazníků v elektronické podobě, zpět dorazilo 61 vyplněných dotazníků. Celková návratnost dotazníků byla necelých 94 %, což považuji za úspěch. Poté byly všechny výsledky analyzovány a následně zaznamenány do grafů.

5 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Tato kapitola se zaměřuje na vyhodnocení údajů získaných prostřednictvím dotazníkového šetření, které bylo zaměřeno na vzdělávání seniorů a jejich motivaci na univerzitě třetího věku.

Otázka: Jaké je Vaše pohlaví ?

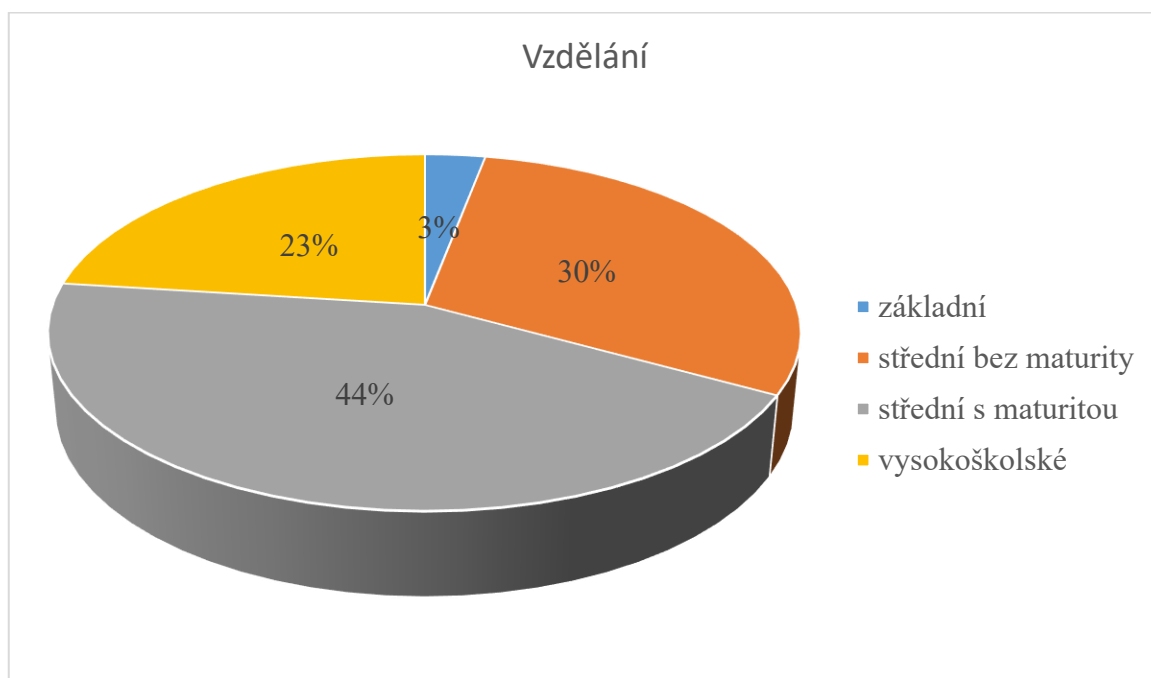

Obrázek 1: Pohlaví

První otázka z dotazníku byla zaměřena na zjištění pohlaví respondentů. Z celkového počtu 88 respondentů odpovědělo 35 mužů a 53 žen. To znamená, že ženy tvoří 60% celkového výzkumného vzorku, zatímco muži představují pouze 40%.

Vyšší účast žen může být spojena s vyšší mírou zájmu o vzdělávání, společenské dění a celkovou aktivitu ve vyšším věku. Tyto faktory pak mohou hrát důležitou roli při tvorbě programů pro seniory, které by měly reflektovat zájmy a motivace obou pohlaví, ale zároveň zohlednit, že ženy jsou v některých oblastech aktivnější a otevřenější novým zkušenostem.

Otázka: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

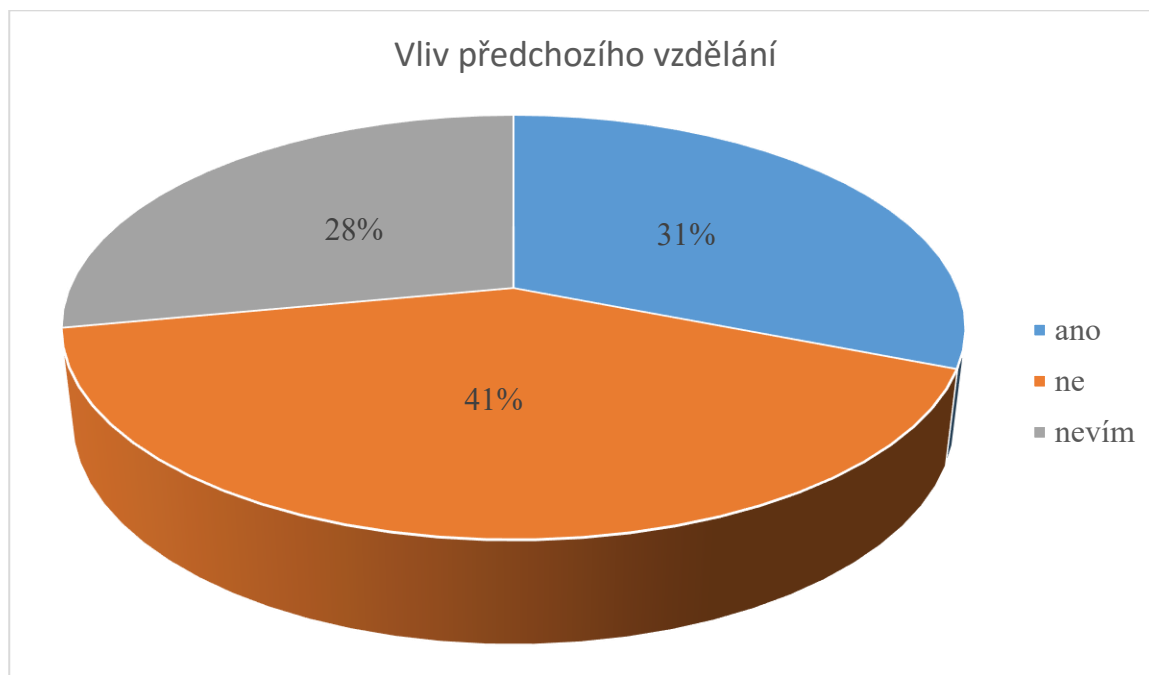

Obrázek 2: Vzdělání

Druhá otázka se věnovala nejvyššímu dosaženému vzdělání respondentů. Z odpovědí vyplývá, že nejvíce respondentů (44 %, tj. 39 osob) má středoškolské vzdělání s maturitou. Druhou nejpočetnější skupinou jsou osoby se středoškolským vzděláním bez maturity, kterých je 26, tedy 30 %. Vysokoškolské vzdělání uvedlo 20 respondentů (23 %) a pouze 3 osoby (3 %) mají jako nejvyšší dosažené vzdělání základní školu. Tato data ukazují, že většina účastníků výzkumu má alespoň středoškolské vzdělání.

Vzdělání je významným faktorem, který může ovlivnit přístup jednotlivce k aktivitám ve vyšším věku. Lidé s vyšším vzděláním mají podle výzkumu často větší potřebu se dále rozvíjet, mají širší obzory a více příležitostí zapojit se do společenského dění nebo vzdělávacích aktivit. Výzkumná zjištění tak mohou být částečně ovlivněna tím, že mezi respondenty převažují lidé s maturitou nebo vysokoškolským vzděláním, kteří mohou být více otevření novým podnětům a aktivitám.

Otázka: Myslíte si, že Vaše dosažené vzdělání ovlivnilo Vaše rozhodnutí studovat na U3V?

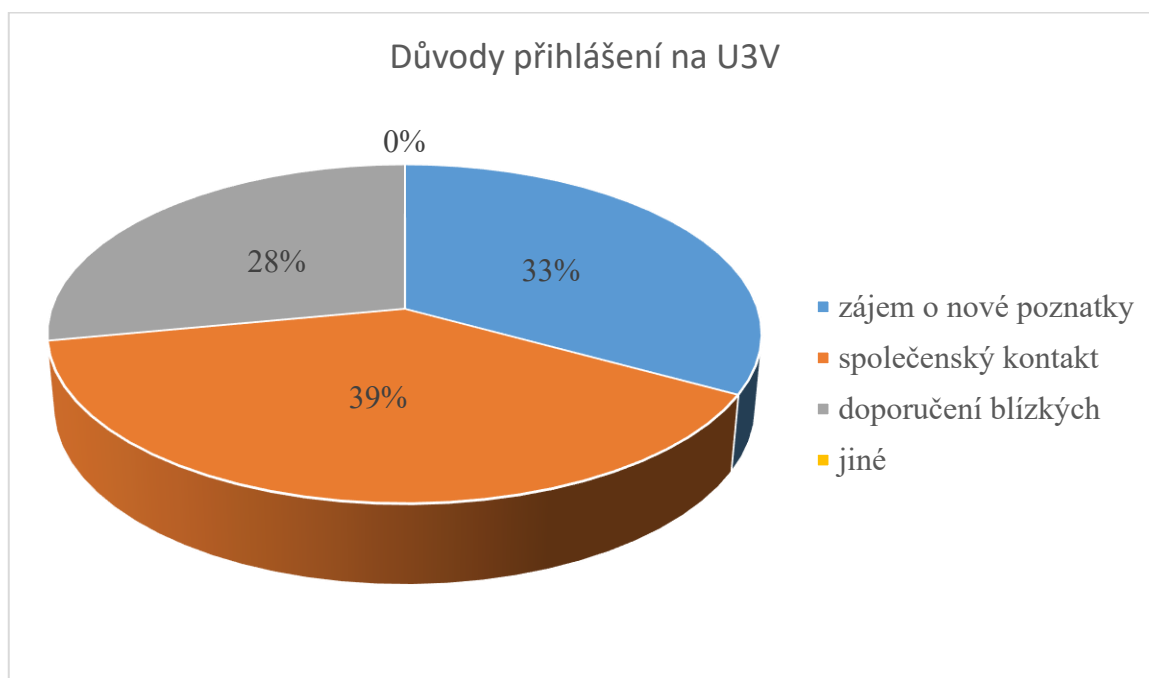

Obrázek 3: Vliv předchozího vzdělání

Další otázka byla zaměřena na vliv předchozího vzdělání respondentů k rozhodnutí studovat na Univerzitě třetího věku. Celkem 27 respondentů (31 %) odpovědělo, že je předchozí vzdělání ovlivnilo rozhodnutí studovat na U3V. Naopak 36 osob (41 %) uvedlo, že dosažené vzdělání na jejich rozhodnutí nemělo vliv a 24 respondentů (28 %) odpovědělo možností nevím. Z výsledků vyplývá, že vliv vzdělání na rozhodnutí studovat na U3V není jednoznačný a postoje respondentů jsou v tomto ohledu poměrně rozdělené.

Podíl respondentů, kteří uvedli, že vzdělání nemělo vliv na jejich rozhodnutí, je o něco vyšší než podíl těch, kteří vliv připouštějí. Tento fakt může naznačovat, že motivace ke studiu na U3V je často určována jinými faktory než jen dosaženým vzděláním – například zájmem o trávení volného času, společenským kontaktem či touhou po nových poznacích, jak je patrné i z dalších otázek dotazníku.

Otázka: Jaké byly hlavní důvody Vašeho rozhodnutí přihlásit se na U3V?

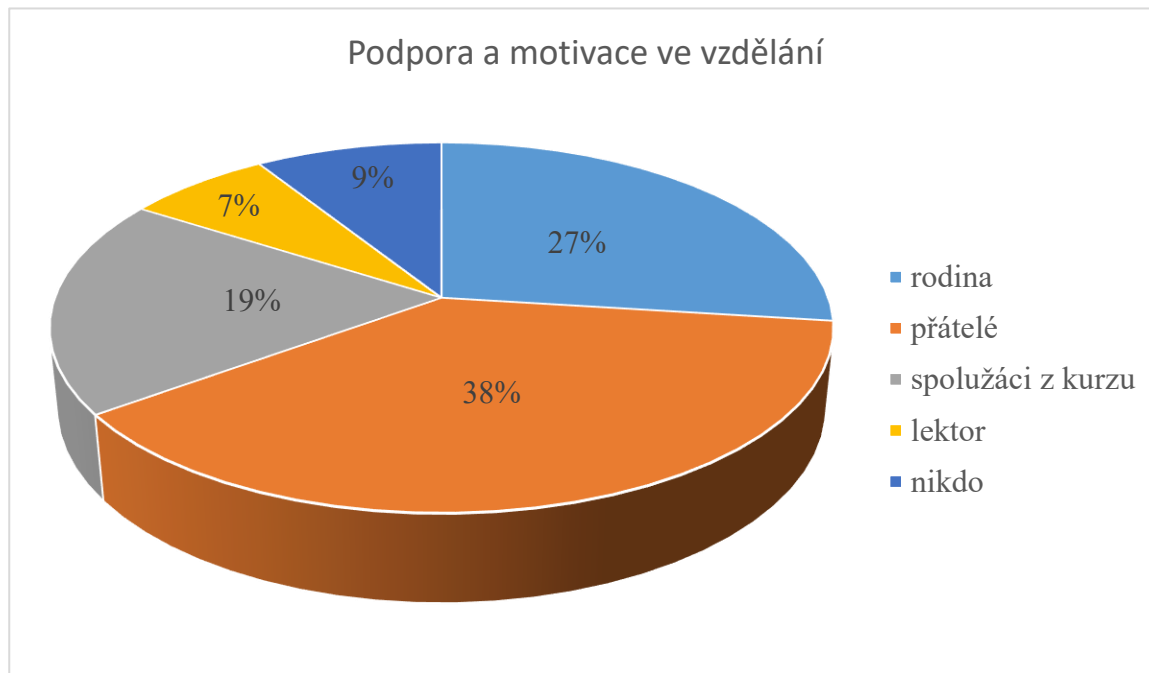

Obrázek 4: Důvody přihlášení na U3V

Čtvrtá otázka dotazníku mapuje hlavní důvody k přihlášení se na Univerzitu třetího věku. Nejvíce respondentů (34 osob, tj. 39 %) označilo jako hlavní důvod společenský kontakt, což potvrzuje důležitost sociálního aspektu ve stáří. Druhou nejčastější odpovědí byl zájem o nové poznatky, kterou uvedlo 29 osob (33 %), což ukazuje na vnitřní motivaci a touhu po sebevzdělávání. Dalším důvodem bylo doporučení blízkých, který označilo 25 osob (28 %), zatímco možnost jiné ne zvolil žádný respondent.

Výsledky ukazují, že pro většinu seniorů není studium na U3V jen o získávání nových znalostí, ale především o udržování sociálních vazeb, což je ve vyšším věku velmi důležité. Osamělost a sociální izolace jsou běžnými problémy ve stáří a právě vzdělávací aktivity, které podporují pravidelný kontakt s vrstevníky, mohou výrazně přispět ke zlepšení kvality života seniorů.

Zájem o nové poznatky jako druhá nejčastější motivace ukazuje, že značná část respondentů vnímá vzdělávání jako hodnotnou a naplňující činnost i ve vyšším věku. Zajímavým faktorem je i vliv doporučení blízkých, který ukazuje na důležitou roli rodiny či přátel při rozhodování o vzdělávacích aktivitách. To, že doporučení rodiny a blízkých uvedla pouze přibližně čtvrtina respondentů naznačuje, že většina seniorů se ke studiu na U3V rozhoduje převážně z vlastní iniciativy.

Otázka: Kdo Vás nejvíce podporuje a motivuje ve vzdělání?

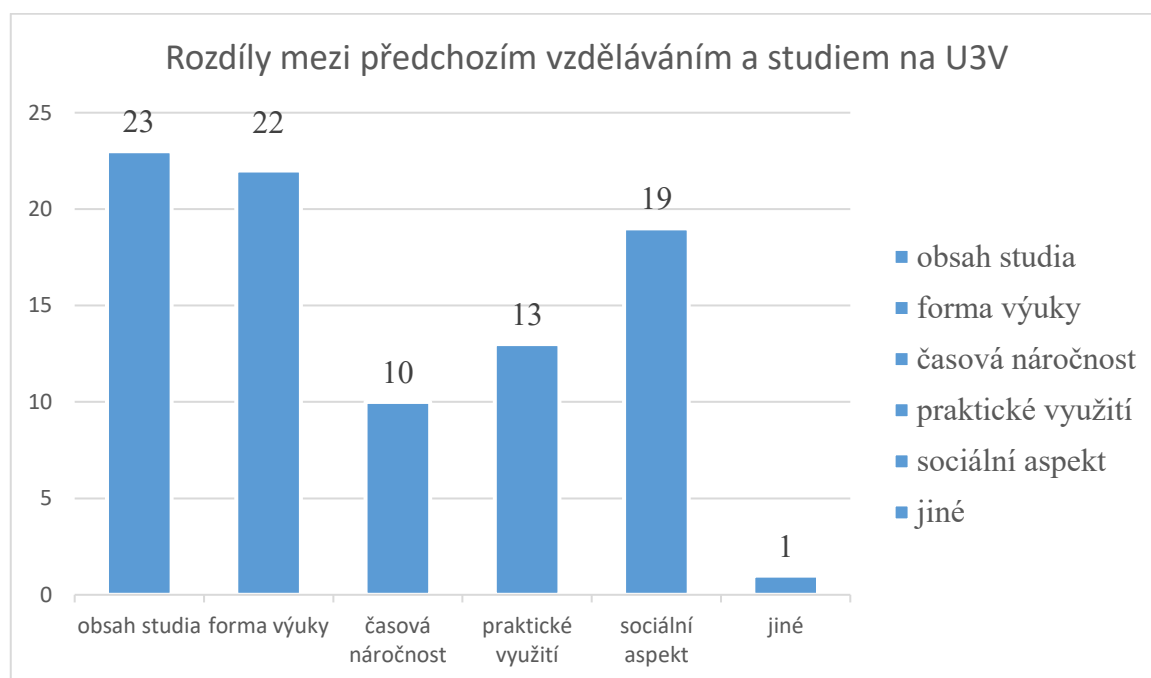
Obrázek 5: Podpora a motivace ve vzdělání

Z odpovědí vyplývá, že největší podporu a motivaci ve vzdělání mají senioři od přátel. Tuto možnost konkrétně uvedlo 33 respondentů, tedy 38%. To ukazuje na důležitost vztahů a sociálních vazeb v pozdějším věku, které mají podle dat výrazný vliv na rozhodnutí o dalším vzdělávání.

Druhou nejčastější odpovědí byla rodina, kterou jako hlavní motivátor uvedlo 24 respondentů (27 %). To je velmi pozitivní zjištění, které naznačuje, že rodina stále hraje důležitou roli v životě seniorů a může být klíčovým prvkem při rozhodování o aktivním trávení volného času i v oblasti vzdělávání. Těsně za rodinou následují spolužáci z kurzu (17 respondentů). Z toho vyplývá, že vznik nových přátelských vztahů v rámci U3V může dále podporovat motivaci ke studiu.

Zajímavé je, že lektor, jako hlavní zdroj podpory byl uveden jen výjimečně (6 odpovědí) a 8 respondentů dokonce uvedlo, že je nikdo ve vzdělání nepodporuje. To by mělo být důvodem k vytváření lepšího prostředí, které seniory více propojí s lektory a dalšími účastníky kurzů.

Otázka: V čem vidíte hlavní rozdíl mezi Vaším předchozím vzděláváním a studiem na univerzitě třetího věku? (možnost výběru více možností)

Obrázek 6: Rozdíly mezi předchozím vzděláním a studiem na U3V

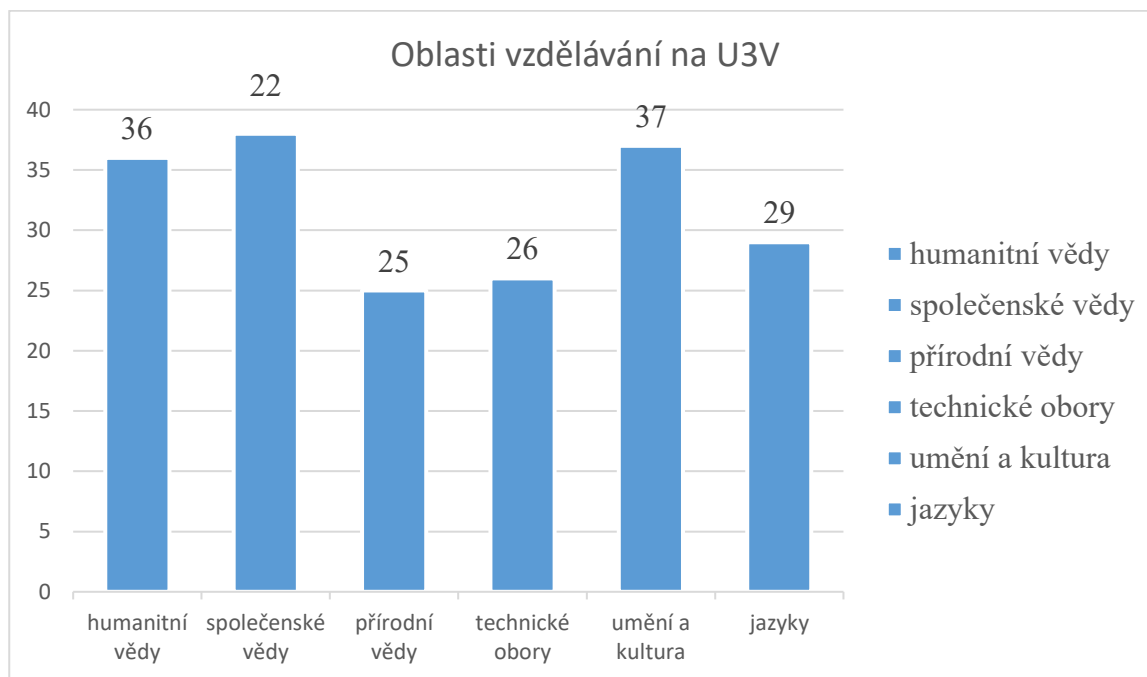
Na tuto otázku odpovídali respondenti poměrně různorodě, avšak nejčastěji uváděli jako rozdíl obsah studia (23 respondentů) a formu výuky (22 respondentů). To vypovídá o tom, že senioři vnímají studium na univerzitě třetího věku (U3V) odlišně nejen tematicky, ale i metodicky. Obsah kurzů je pro ně pravděpodobně atraktivnější a více odpovídá jejich aktuálním zájmům,

Významný počet respondentů také zmínil sociální aspekt studia (19 odpovědí), což poukazuje na důležitost mezilidských vztahů a možnosti navazovat nová přátelství.

Univerzita třetího věku tedy není vnímána jen jako vzdělávací instituce, ale i jako prostor pro setkávání, sdílení a společenský kontakt.

Dalšími uváděnými rozdíly byla praktická využitelnost poznatků (13 odpovědí) a nižší časová náročnost (10 odpovědí). To odráží skutečnost, že studium na U3V je přizpůsobeno životní situaci seniorů – neklade důraz na čas a výkon, ale přináší smysluplný obsah, který má využití v běžném životě.

Otázka: Které oblasti vzdělávání Vás na základě Vašeho předchozího vzdělání nejvíce zajímají? (možnost výběru více možností)

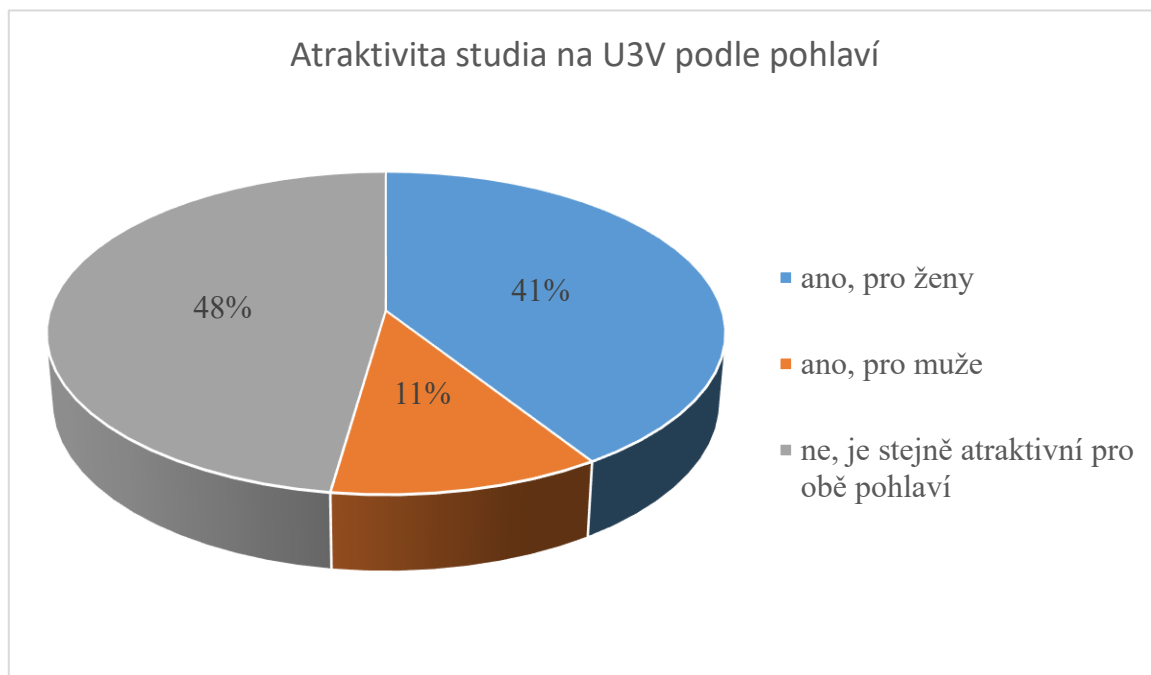

Obrázek 7: Oblasti vzdělávání na U3V

Z odpovědí na sedmou otázku vyplývá, že seniory nejvíce zajímají společenské vědy (38 odpovědí), umění a kultura (37 odpovědí) a humanitní vědy (36 odpovědí). Tyto oblasti vzdělávání jsou obecně spojovány s hlubším porozuměním společnosti a lidskému chování. Velký zájem o umění a kulturu může odrážet nejen předchozí zkušenosti seniorů s těmito oblastmi, ale i touhu po estetickém prožitku, relaxaci a seberealizaci. Studium v těchto oborech může být pro ně nejen poučné, ale také terapeutické. Humanitní vědy pak přitahují svou možností porozumět historickým souvislostem, filozofii nebo literatuře, což může být vnímáno jako doplnění vědomostí, na které dříve nebyl čas.

Naopak menší zájem byl zaznamenán u technických oborů (26 odpovědí) a přírodních věd (25 odpovědí), což může být způsobeno náročností těchto oborů nebo nižší mírou jejich využitelnosti v každodenním životě seniorů. Přesto jazykové vzdělávání zaujalo poměrně výrazný počet respondentů (29), kdy kromě zdokonalování jazykových schopností a znalostí je pro seniory velmi důležitou motivací k návštěvě jazykových kurzů na U3V trénink paměti ale také zlepšení komunikace, kterou využijí například v cizině na dovolené.

Otázka: Myslíte si, že studium na U3V je atraktivnější pro určité pohlaví?

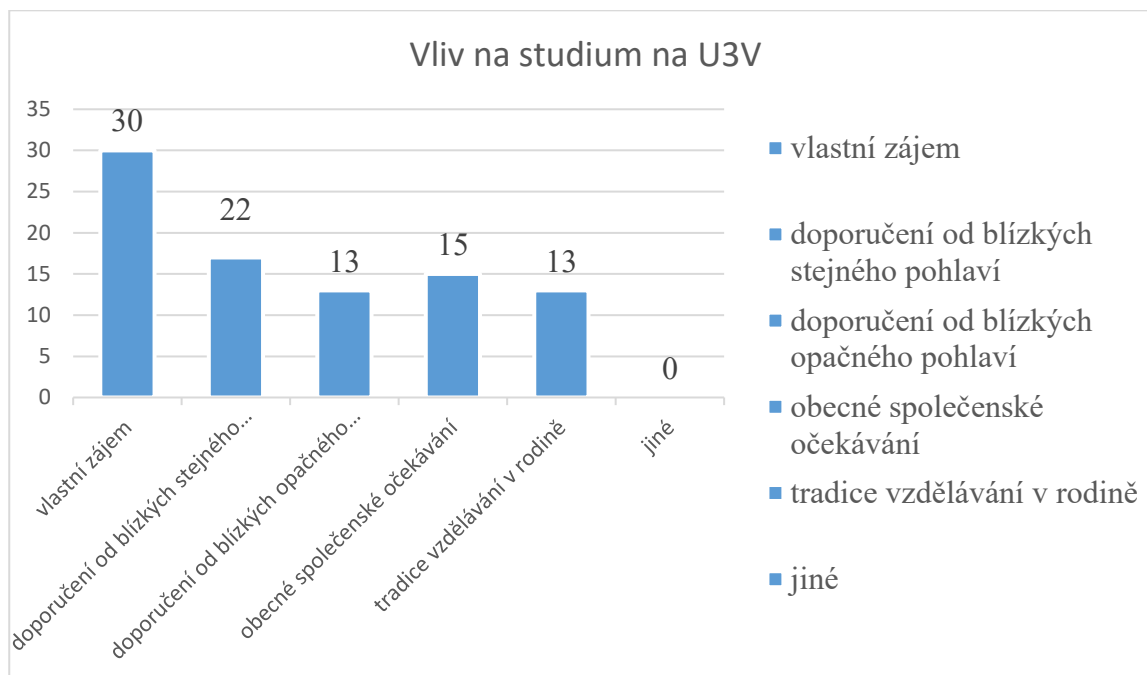
Obrázek 8: Atraktivita studia podle pohlaví

Osmá otázka zjišťovala, zda si respondenti myslí, že je studium na univerzitě třetího věku (U3V) atraktivnější pro určité pohlaví. Největší část respondentů (48 %) uvedla, že je podle nich studium stejně atraktivní pro muže i ženy, což naznačuje vnímanou rovnost v přístupu ke vzdělávání v seniorském věku. Je zapotřebí uvést, že programy U3V nejsou primárně zaměřeny na pohlaví účastníků, ale spíše na jejich zájmy a motivaci.

Zajímavé ale je, že 41 % respondentů se domnívá, že je studium atraktivnější pro ženy. Tento údaj může být podmíněn realitou, že ženy tvoří často větší část posluchačů U3V, což jsme zjistili u první otázky. Důvody mohou být různé – ženy mohou být po odchodu do důchodu aktivnější v hledání nových sociálních vazeb a způsobů seberealizace, případně mohly v minulosti mít omezené příležitosti k formálnímu vzdělávání a nyní si je chtějí doplnit.

Naopak pouze 11 % respondentů uvedlo, že studium je atraktivnější pro muže. Tato menší skupina může vnímat, že muži se do vzdělávacích aktivit zapojují méně často, a proto je účast mužů považována za něco méně běžného.

Otázka: Který z následujících faktorů nejvíce ovlivnil Vaše rozhodnutí studovat na univerzitě třetího věku?

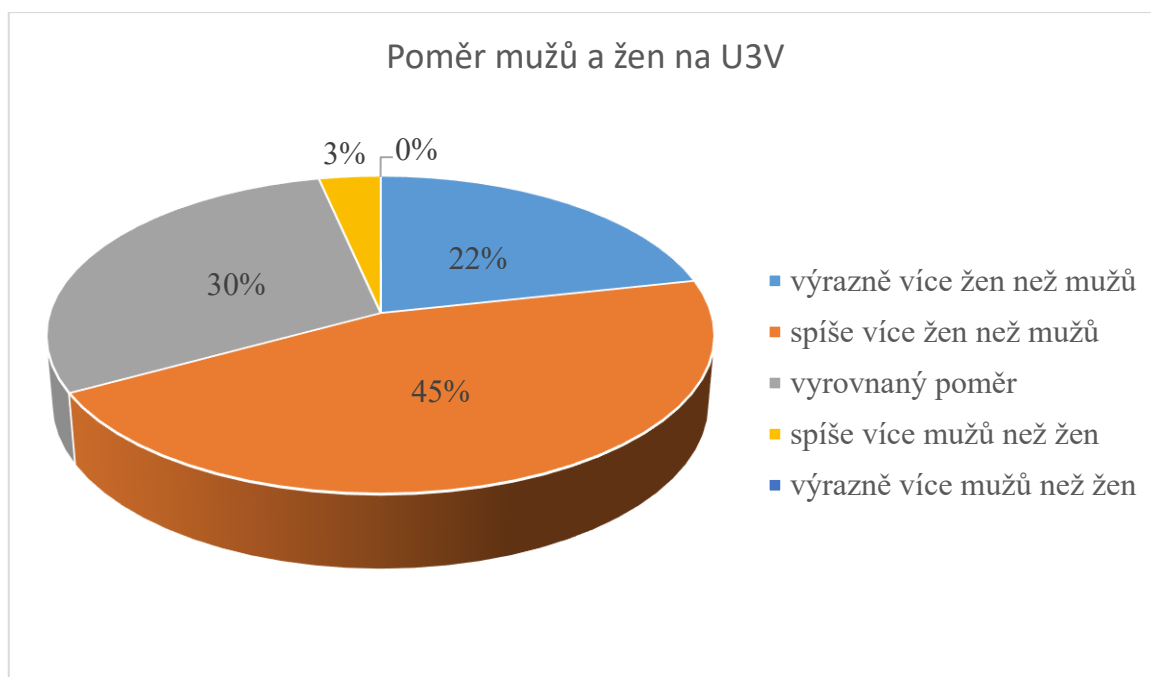
Obrázek 9: Vliv na studium na U3V

Největší roli při rozhodování o studiu na univerzitě třetího věku sehrál vlastní zájem o studium (30 respondentů), což potvrzuje trend, že senioři vnímají vzdělávání jako důležitou a naplňující činnost, která vychází z jejich vnitřní motivace.

Zajímavé je i doporučení rodiny a přátel – celkem 30 respondentů jej zaznamenalo což ukazuje, že blízcí lidé mohou mít značný vliv na rozhodování, i když nejsou hlavním hybatelem. Z počtu 30 respondentů 17 uvedlo, že jim studium na U3V doporučila blízká osoba stejného pohlaví, kdy se pravděpodobně jedná o blízké přátele, kteří třeba na U3V studují nebo se studiem mají zkušenost.

Obecné společenské očekávání uvedlo 15 seniorů a tradice vzdělávání v rodině zaznamenalo 13 respondentů. Pokud bylo vzdělávání v rodině považováno za důležité, existuje větší pravděpodobnost, že se senioři rozhodnou ke studiu i ve vyšším věku. Jinou možnost nezvolil žádný senior.

Otázka: Jaký je podle Vás poměr mužů a žen ve Vašem studijním programu?

Obrázek 10: Poměr mužů a žen na U3V

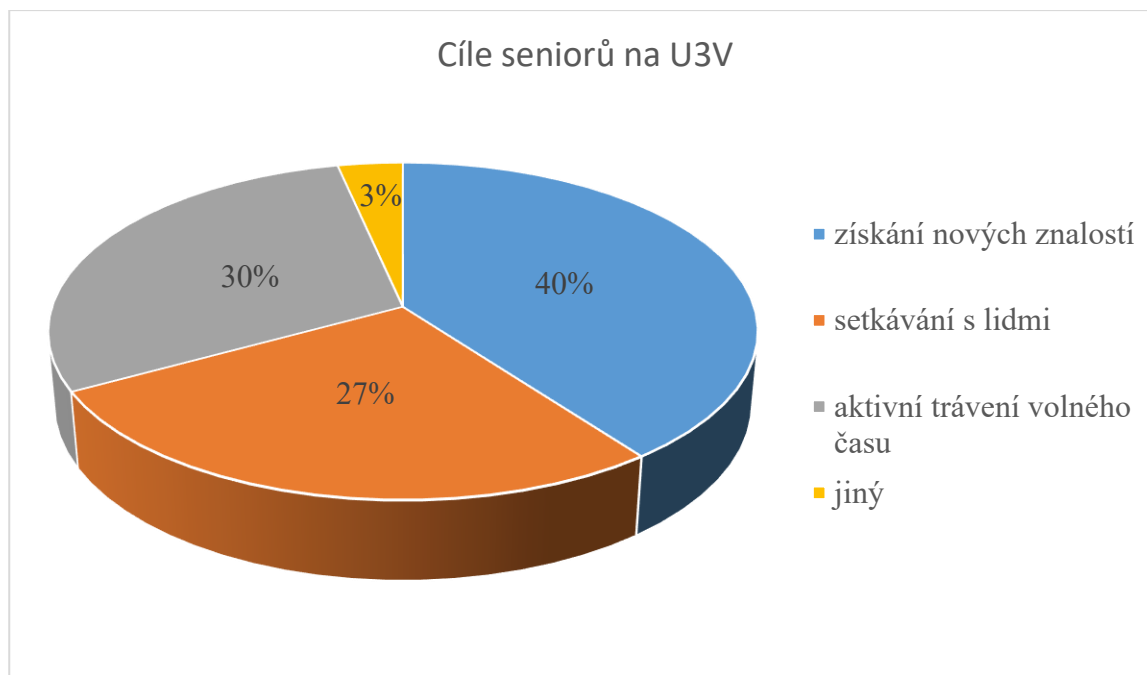
Odpovědi respondentů jasně ukazují, že většina z nich vnímá studium na univerzitě třetího věku jako doménu žen. Nejčastější odpovědí bylo „spíše více žen než mužů (45 %). To značí mírnou převahu žen. Dalších 22 % respondentů uvedlo, že je ve studijním programu výrazně více žen než mužů, čímž se celkový podíl těch, kteří vnímají převahu žen, zvyšuje na 67 %.

Naopak pouze 3 % respondentů odpovědělo, že je spíše více mužů než žen, a žádný z účastníků neoznačil variantu výrazně více mužů než žen. Tato skutečnost potvrzuje, že muži jsou mezi studenty U3V spíše v menšině.

Zajímavé je, že 30 % respondentů uvedlo vyrovnaný poměr, což může znamenat, že v některých konkrétních oborech nebo kurzech je účast mužů a žen skutečně podobná – anebo že rozdíly nevnímají jako výrazné.

Celkově můžeme říct, že ženy tvoří většinu účastníků programů U3V. Tento trend může být odrazem například větší ochoty žen aktivně se zapojovat do vzdělávání i ve vyšším věku a zájmu o sebezvoje. Je potřeba také zmínit, že se ženy obecně dožívají vyššího věku, a tudíž je v jejich věkové skupině seniorů více.

Otázka: Jaký hlavní osobní cíl jste si stanovil/a při zahájení studia na U3V?

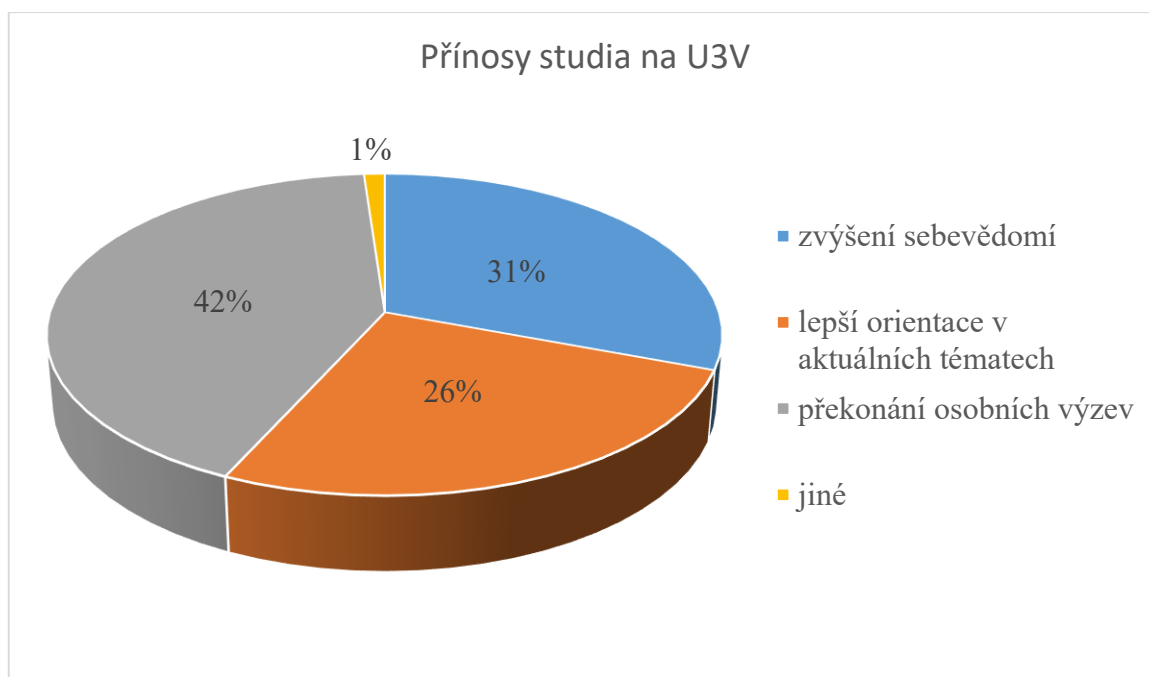

Obrázek 11: Cíle seniorů na U3V

Z odpovědí na otázku je patrné, že hlavním cílem seniorů při vstupu do studia na univerzitě třetího věku je získání nových znalostí – tuto variantu označilo 35 respondentů, tedy 40%. Tento výsledek potvrzuje, že pro většinu účastníků je vzdělávání i ve vyšším věku především výzvou a prostředkem k rozšíření obzorů.

Poměrně silně je zastoupen i sociální aspekt studia – setkávání s lidmi uvedlo jako hlavní cíl 24 respondentů, 27%. To naznačuje, že univerzita třetího věku není jen prostředím pro poznávání nových informací, ale i důležitým prostorem pro navazování mezilidských vztahů, sdílení zkušeností a pocitu sounáležitosti.

Třetí nejčastější odpovědí bylo aktivní trávení volného času, kterou označilo 26 respondentů. Tento výsledek ukazuje, že senioři chtějí svůj čas trávit smysluplně a aktivně v prostředí, které je motivuje, podněcuje a nabízí možnost pravidelného režimu. Pouze 3 senioři uvedli jako hlavní cíl jiný důvod, což potvrzuje, že nabídnuté možnosti dobře vystihly hlavní motivace cílové skupiny.

Otázka: Jaké další osobní výhody Vám studium přináší?

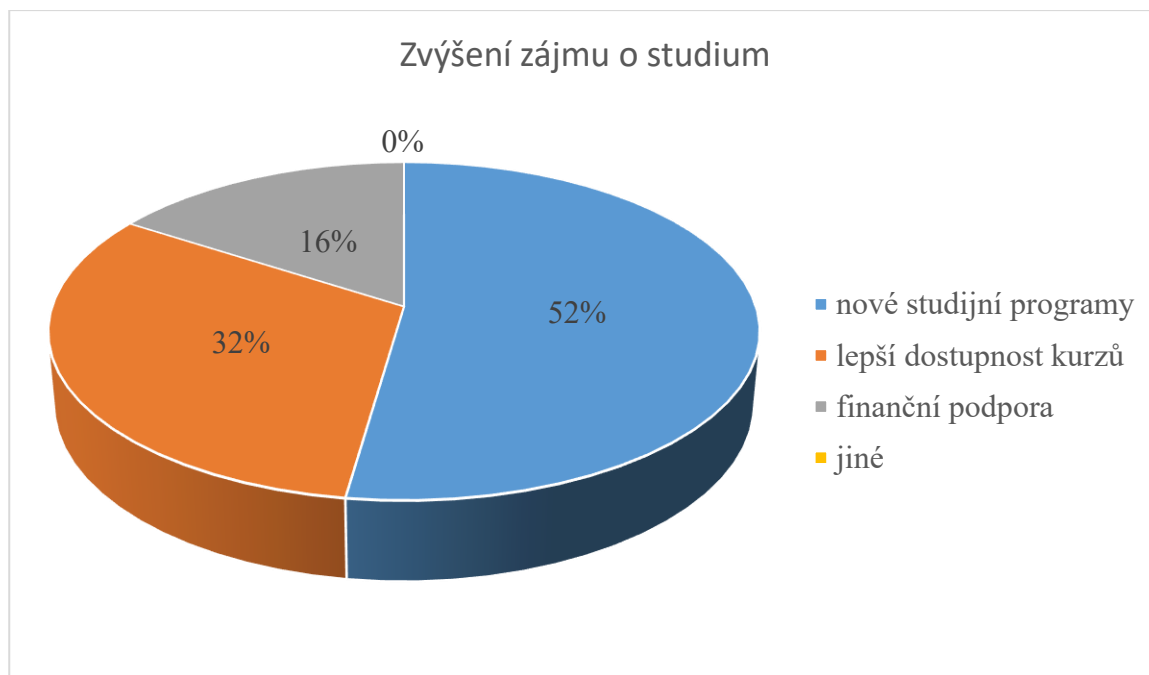
Obrázek 12: Přínosy studia na U3V

Nejčastěji uváděným přínosem bylo překonání osobních výzev, které označilo 37 respondentů (42 %). Tento výsledek naznačuje, že pro mnohé seniory je zapojení do studia také způsob, jak si dokázat, že jsou stále schopni učit se, zvládat nové úkoly, vystupovat ze své komfortní zóny a udržovat mozek v kondici. Studium tedy funguje nejen jako zdroj znalostí, ale také jako nástroj seberealizace a osobního růstu.

Druhou nejčastější odpovědí bylo zvýšení sebevědomí (27 respondentů, 31 %). Tento údaj potvrzuje, že univerzita třetího věku má potenciál pozitivně ovlivňovat psychickou pohodu seniorů. Pro seniory je velmi důležité být součástí akademického prostředí, protože tento fakt posiluje sebedůvěru a vnitřní stabilitu, což je obzvláště důležité v pozdějším období života.

Třetí nejčastější volbou byla lepší orientace v aktuálních tématech (23 respondentů, 26 %). Senioři vnímají studium také jako způsob, jak udržet krok s děním ve společnosti – ať už jde o kulturní, politické, technologické nebo společenské otázky.

Otázka: Jaké faktory by mohly zvýšit Váš zájem o další studium?

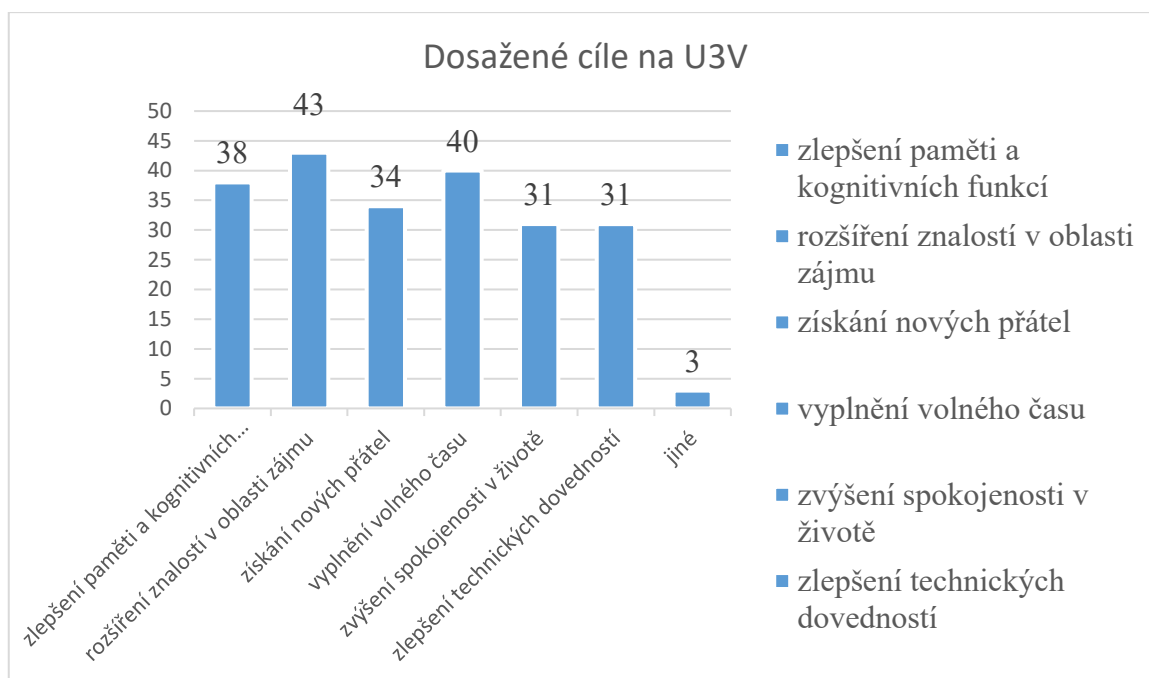
Obrázek 13: Zvýšení zájmu o studium

Více než polovina respondentů a to konkrétně 46 osob (52 %) uvedla, že by je k dalšímu studiu motivovaly především nové studijní programy. Senioři mají zájem o rozmanitost a pestrost témat a hledají příležitosti ke vzdělávání v oblastech, které je osobně zajímají.

Lepší dostupnost kurzů – ať už z hlediska místa, času nebo formy výuky – by zvýšila zájem o studium u 28 respondentů (32 %). Tato skupina možná naráží na praktické překážky, které jim komplikují účast, jako je dopravní dostupnost nebo fyzická přítomnost na určitém místě.

Finanční podpora by motivovala ke studiu 14 respondentů (16 %), což ukazuje, že pro některé seniory může být cena kurzů určujícím faktorem, zda se účastnit na výuce U3V.

Otázka: Jakých konkrétních cílů jste již díky studiu na univerzitě třetího věku dosáhl(a)? (možnost výběru více možností)

Obrázek 14: Dosažené cíle na U3V

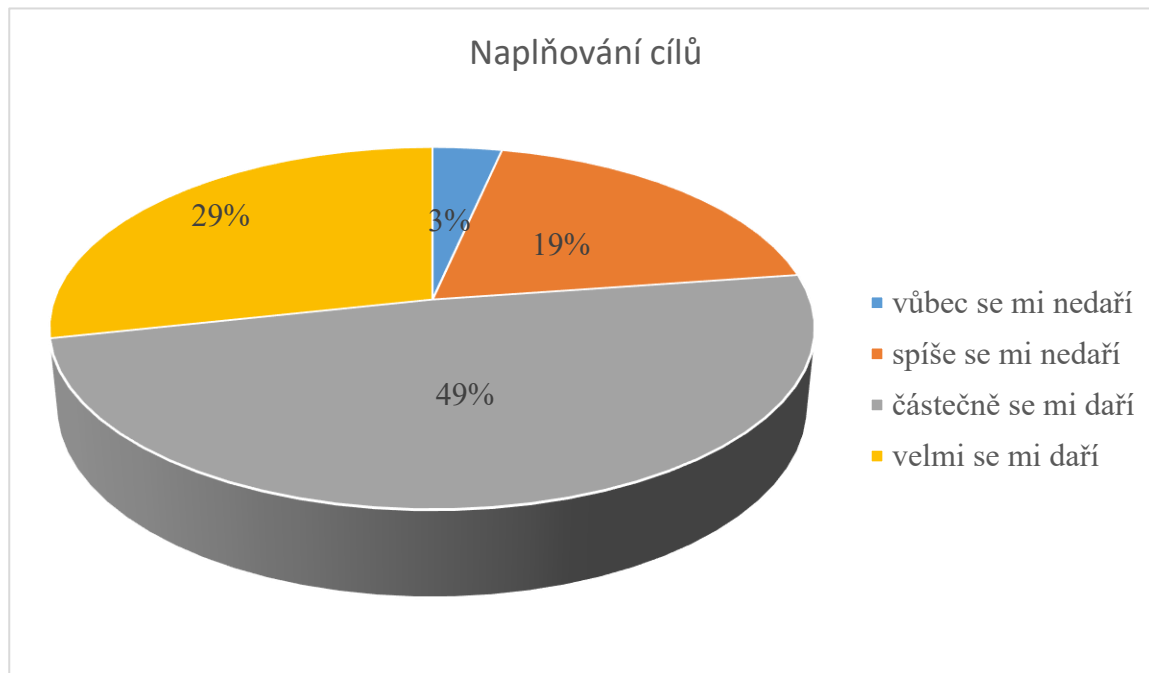
U otázky čtrnácté měli respondenti možnost uvést více odpovědí. 43 respondentů uvedlo, že dosáhli rozšíření znalostí v oblasti svého zájmu. To potvrzuje, že univerzita třetího věku naplňuje svůj primární účel: poskytovat seniorům vzdělávání, které je pro ně smysluplné a dostupné. Druhým nejčastějším cílem bylo vyplnění volného času (40 odpovědí). Pro seniory je velmi důležité, aby měli smysluplnou náplň života.

Poměrně silně je zastoupena také odpověď zlepšení paměti a kognitivních funkcí (38 odpovědí), která poukazuje na to, že senioři vnímají studium jako důležité k zlepšování schopnosti, jako je koncentrace, zapamatování informací nebo práce s novými poznatky. Další významnou oblastí je získání nových přátel, které uvedlo 34 respondentů, což ukazuje na fakt, že univerzity třetího věku často slouží jako prostor pro budování nových vztahů, sdílení zkušeností a udržování přátelství.

Zvýšení spokojenosti v životě uvedlo 31 osob, což ukazuje, že studium má u některých jedinců pozitivní vliv i na celkovou životní pohodu, sebevědomí a kvalitu života.

Zlepšení technických dovedností, např. práce s počítačem nebo internetem, zmínilo 18 respondentů.

Otázka: Do jaké míry se Vám daří naplňovat Vaše osobní cíle spojené se studiem?

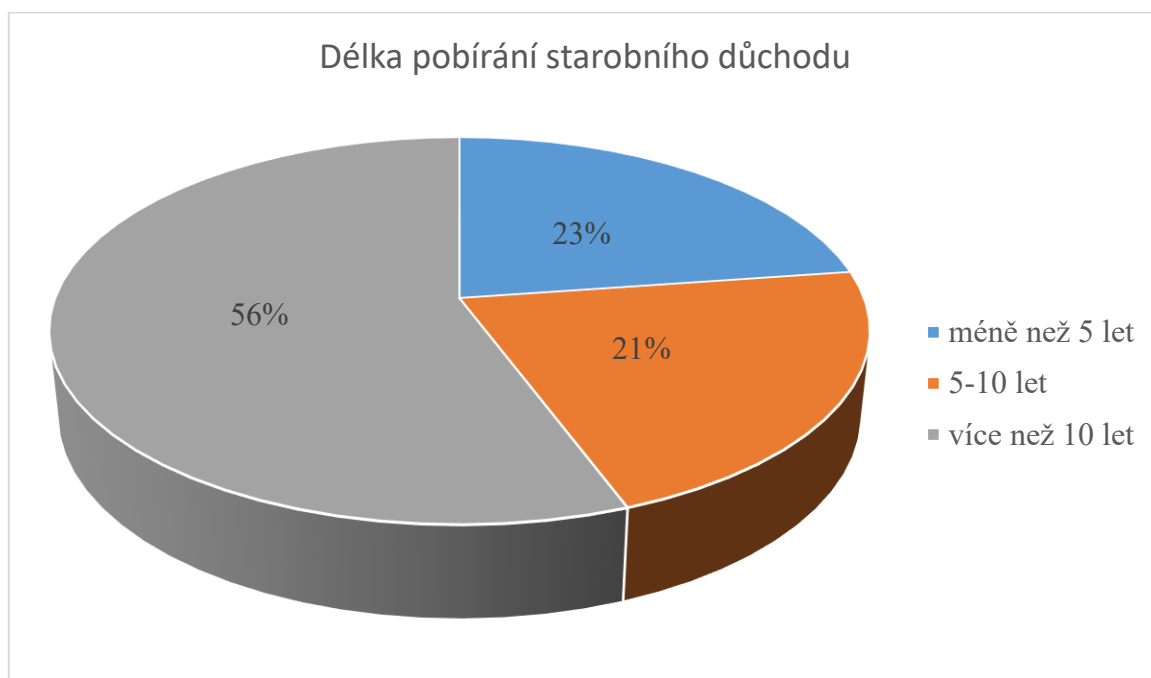

Obrázek 15: Naplňování cílů

Největší skupina seniorů uvedla, že se jim částečně daří naplňovat své studijní cíle (43 osob - 49 %). To naznačuje, že většina studentů U3V vnímá pokrok, ale ne úplně naplnění svých očekávání.

Velmi úspěšné naplňování cílů potvrdilo 25 respondentů (28 %), což je pozitivní výsledek, který ukazuje, že téměř třetina účastníků je se svou účastí velmi spokojená.

Naopak 20 % respondentů (3 % vůbec, 17 % spíše ne) uvádí, že se jim cíle naplňovat nedaří, což může být signálem pro zlepšení v oblasti nabídky kurzů, případně podpory seniorů.

Otázka: Jak dlouho pobíráte starobní důchod?

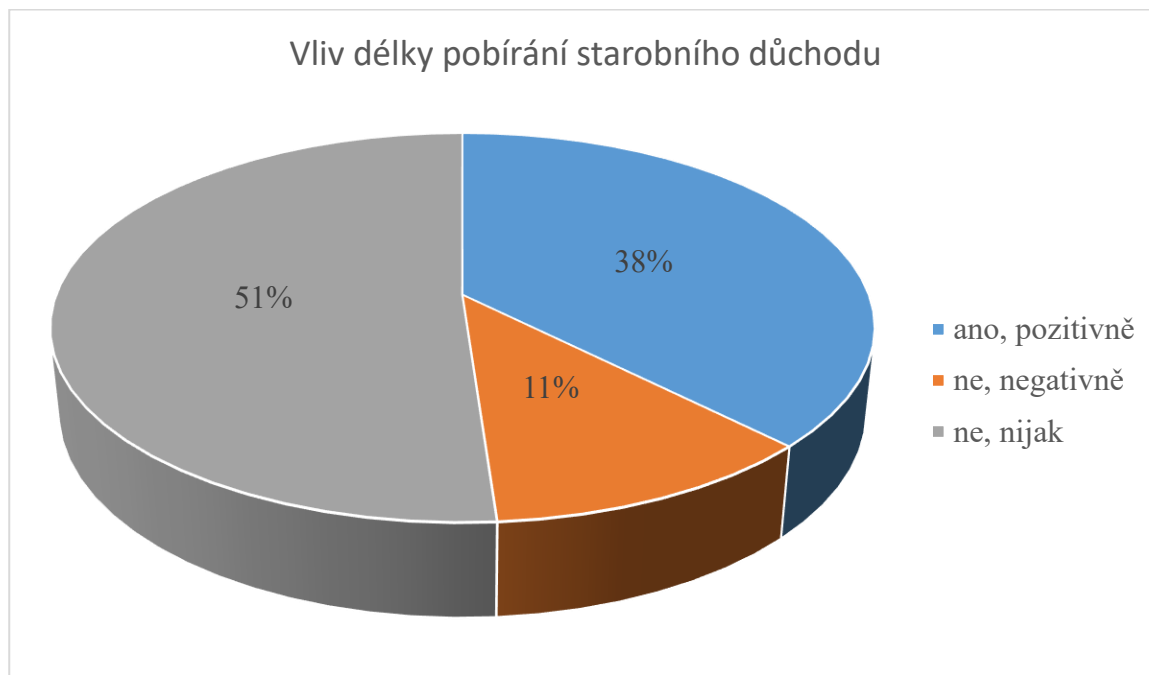
Obrázek 16: Délka pobírání starobního důchodu

Z výsledků vyplývá, že většina respondentů studujících na univerzitě třetího věku pobírá starobní důchod déle než 10 let – tuto odpověď zvolilo 49 respondentů (56 %). Z grafu můžeme vidět, že o studium mají zájem především senioři, kteří jsou v důchodu již delší dobu.

Skupina seniorů, kteří jsou v důchodu méně než 5 let, tvoří 23 % respondentů (20 osob). U těchto osob se dá předpokládat, že na studium plynule navazují z profesního života a mohou se díky tomu rychleji přizpůsobit.

Přibližně 22 % respondentů (19 osob) pobírá důchod 5–10 let, což je období, kdy se lidé často začínají znovu orientovat na vlastní rozvoj, volnočasové aktivity nebo hledání nových sociálních kontaktů.

Otázka: Ovlivnila doba pobírání důchodu Vaši motivaci ke studiu na U3V?

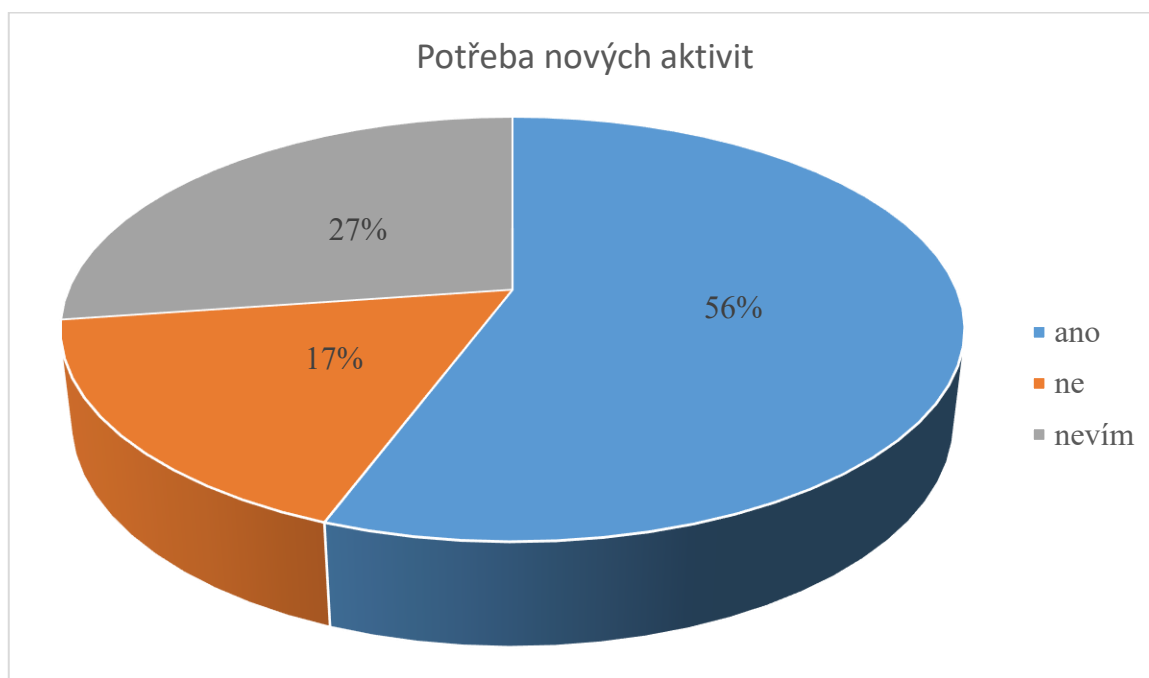
Obrázek 17: Vliv délky pobírání starobního důchodu

Tato otázka navazuje na otázku předchozí a zjišťuje, zda doba pobírání starobního důchodu má vliv na rozhodování seniorů zapojit se do studia na univerzitě třetího věku. Nejvíce respondentů (45 osob, 51 %) uvedlo, že doba ve starobním důchodu jejich motivaci nijak neovlivnila. Z toho vyplývá, že zájem o studium je u mnoha seniorů stejný bez ohledu na to, jak dlouho jsou již ve starobním důchodu.

Pozitivní vliv uvedlo 33 respondentů (38 %). Tito respondenti mohou studium vnímat jako smysluplnou náplň nově nabytého volného času nebo jako prostředek, jak zůstat aktivní a zapojit se do společnosti.

Negativní vliv délky starobního důchodu na motivaci přiznalo 10 respondentů (11 %). U této menšiny může jít např. o ztrátu návyků spojených s učením či sníženou energii.

Otázka: Myslíte si, že delší doba v důchodu zvyšuje potřebu hledání nových aktivit?

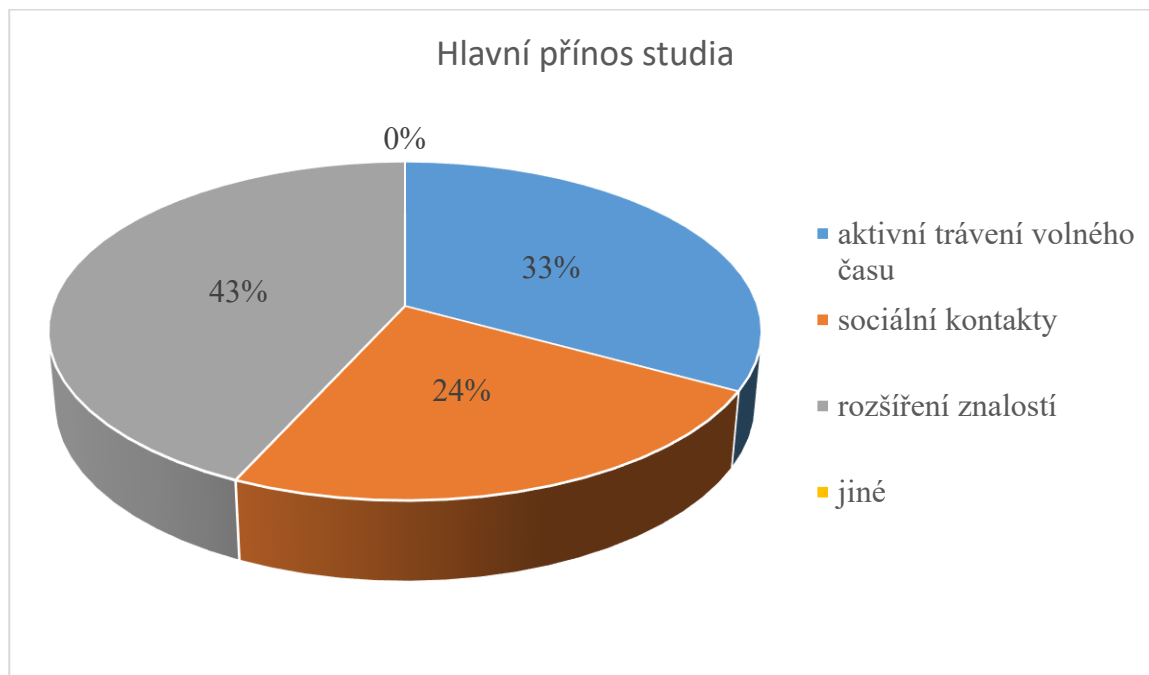
Obrázek 18: Potřeba nových aktivit

Více než polovina respondentů (49 osob, 56 %) se domnívá, že delší doba v důchodu skutečně zvyšuje potřebu hledat nové aktivity. To nám potvrzuje, že pro řadu seniorů je dlouhodobý pobyt mimo pracovní prostředí impulsem k aktivnímu hledání nových možností jak smysluplně naplnit volný čas.

24 respondentů (27 %) označilo odpověď 'nevím', což značí, že tito lidé nemají jasně vyhraněný názor.

Pouze 15 respondentů (17 %) se domnívá, že delší doba v důchodu tuto potřebu nezvyšuje. Tento výsledek ukazuje, že určité části seniorů může stačit stávající režim a necítí potřebu hledat nové podněty bez ohledu na to, jak dlouho jsou v důchodu.

Otázka: Jaký je podle Vás hlavní přínos studia na U3V pro seniory?

Obrázek 19: Hlavní přínos studia

Na tuto otázku měli senioři vybrat jedinou, pro ně nejzásadnější možnost. Nejvíce odpovědí získala varianta rozšíření znalostí, kterou označilo 38 respondentů (43 %). Senioři vnímají studium především jako cestu k osobnímu růstu, vzdělávání a získávání nových informací, a to i ve vyšším věku.

Na druhém místě se umístila možnost aktivní trávení volného času, pro kterou se vyslovilo 29 osob (33 %).

Sociální kontakty jako hlavní přínos zvolilo 21 respondentů (24 %), což opět ukazuje na silnou sociální funkci studia – mnozí senioři díky němu navazují nová přátelství, rozšiřují okruh známých a vycházejí ze sociální izolace, která může s vyšším věkem narůstat.

5.1 Interpretace dat z dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření, které bylo realizováno mezi účastníky univerzity třetího věku, mělo za cíl zmapovat jejich motivaci, cíle, přínosy a postoje ke vzdělávání v seniorském věku. Celkem se zúčastnilo 88 respondentů různého věku i vzdělávacích ambicí. Níže jsou shrnuty klíčové poznatky z jednotlivých oblastí:

Hlavní výzkumná otázka: Jaké faktory ovlivňují motivaci seniorů ke studiu na univerzitě třetího věku?

Z výsledků dotazníkového šetření je zřejmé, že motivace seniorů ke studiu je podmíněna souhrou vnitřních i vnějších faktorů. Mezi nejčastěji uváděné motivy patří:

- získání nových znalostí – uvedlo 35 respondentů, což představuje 39,8 %,
- aktivní trávení volného času – 26 respondentů (29,5 %),
- setkávání s lidmi – 24 respondentů (27,3 %).

Tito senioři vnímají studium jako přirozenou součást životního stylu, který naplňuje potřebu seberealizace, rozvoje intelektu a udržování duševní svěžesti.

Vedle vnitřních pohnutek sehrály roli i vnější faktory:

- doporučení od blízkých osob – od stejného pohlaví uvedlo 17 respondentů (19,3 %), od opačného pohlaví 13 respondentů (14,8 %),
- tradice vzdělávání v rodině – zmínilo 13 respondentů (14,8 %),
- vliv společenského povědomí o prospěšnosti vzdělávání ve stáří – zmiňován v otevřených odpovědích.

Respondenti dále uváděli, že by je ke studiu mohly více motivovat rozšířená nabídka kurzů a lepší dostupnost výuky.

Vedle těchto vnitřních pohnutek však respondenti zmiňovali i vnější okolnosti, které je ke studiu motivovaly. Například doporučení od rodiny nebo přátel, ačkoliv méně časté, přesto ukazuje, že podpora blízkých může být jedním z rozhodujících impulsů. Někteří z respondentů uvedli také vliv obecného společenského povědomí o tom, že vzdělávání ve

vyšším věku je běžné a užitečné. Mezi další faktory, které by mohly motivaci ještě více podpořit, respondenti uváděli zejména rozšíření nabídky kurzů a lepší dostupnost výuky.

V souhrnu lze říct, že motivace seniorů ke studiu na U3V je komplexní – vychází především z potřeby duševní aktivity, sociálního začlenění a osobního růstu. Studium jim zároveň přináší reálné přínosy, jako je zvýšení sebevědomí, zlepšení paměti, technických dovedností a celkové spokojenosti se životem.

Dílčí výzkumná otázka č.1: Jak ovlivňuje dosažené vzdělání seniorů jejich motivaci ke studiu na univerzitě třetího věku?

Dosažené vzdělání hraje při rozhodování o studiu důležitou roli. Z výsledků otázek dotazníku vyplývá, že většina respondentů má za sebou středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání, což může značně přispívat k jejich ochotě se nadále vzdělávat. K této otázce se vztahovaly položky z dotazníku od 1-6. Tito jedinci již mají pozitivní zkušenost s procesem učení a obecně vyšší úroveň tzv. vnitřní motivace, která je pro celoživotní vzdělávání klíčová. Často jde o lidi, kteří vnímají vzdělávání jako přirozenou součást života – i v seniorském věku považují rozšiřování obzorů za hodnotné a naplňující.

Dále je důležité zmínit i vliv prostředí, ze kterého respondenti pocházejí. Tradice vzdělávání v rodině byla jako motivační faktor uvedena 13 respondenty. Tento údaj naznačuje, že pokud byl kladen důraz na vzdělávání už v dětství nebo dospívání, může se tento postoj promítat i do pozdějších fází života. Senioři, kteří vyrůstali v prostředí, kde bylo vzdělávání považováno za důležité, častěji přistupují ke vzdělávacím aktivitám i po odchodu do důchodu.

Je proto možné konstatovat, že dosažená úroveň vzdělání, společně s kulturním a rodinným kontextem, může pozitivně ovlivnit rozhodnutí seniorů zapsat se ke studiu na U3V. Vzdělanější senioři vnímají studium jako přirozený nástroj k osobnímu růstu, aktivnímu stárnutí a duševnímu zdraví.

Dílčí výzkumná otázka 2: Jak ovlivňuje pohlaví seniorů jejich rozhodnutí studovat na univerzitě třetího věku?

Z odpovědí na položky č. 7–10 z dotazníku vyplývá, že ženy jsou na univerzitě třetího věku výrazně více zastoupeny než muži:

- 19 respondentů (21,6 %) uvedlo, že je zde výrazně více žen,
- 39 respondentů (44,3 %) uvedlo, že je spíše více žen,
- pouze 2 respondenti (2,3 %) se domnívali, že mužů je více.

Tento nepoměr může souviset s tím, že ženy jsou ve vyšším věku často aktivnější, častěji hledají sociální kontakty. U mužů může hrát roli nižší ochota zapojit se do vzdělávacích aktivit.

Zároveň se ukázalo, že doporučení ke studiu od blízkých osob stejného pohlaví (zejména mezi ženami) mělo větší vliv – 17 respondentů (19,3 %) uvedlo doporučení od osoby stejného pohlaví, oproti 13 respondentům (14,8 %), kteří zmínili osobu opačného pohlaví. To může svědčit o tom, že ženy mezi sebou častěji sdílí své pozitivní zkušenosti se studiem.

Dílčí výzkumná otázka 3: Jaké osobní cíle si senioři stanovují při účasti na vzdělávání na univerzitě třetího věku?

Osobní cíle seniorů při nástupu na univerzitu třetího věku jsou různorodé, ale zároveň dobře vystihují hlavní potřeby této věkové skupiny. Této výzkumné otázky se týkaly položky číslo 11-15 z dotazníku. Nejčastěji uváděným cílem bylo získání nových znalostí (35 respondentů), což potvrzuje vysokou míru vnitřní motivace ke studiu. Tento výsledek poukazuje na to, že senioři chápou vzdělávání jako velmi přínosné – způsob, jak si rozšířit obzory a udržet krok s dobou.

Další významné cíle byly aktivní trávení volného času (26 odpovědí) a setkávání s lidmi (24 odpovědí). Tyto aspekty ukazují na důležitost sociální dimenze studia – prostřednictvím kurzů U3V mají senioři možnost navazovat nové vztahy, předcházet osamělosti a smysluplně vyplnit čas. V neposlední řadě respondenti uváděli i zvýšení sebevědomí, lepší orientaci v aktuálním dění, překonání osobních výzev a podobně.

Dílčí výzkumná otázka č. 4: Jaký vliv má délka pobírání starobního důchodu na motivaci seniorů ke studiu na univerzitě třetího věku?

Tato otázka byla zkoumána v položkách č. 16–19. Z dat vyplývá:

- 49 respondentů (54,5 %) pobírá důchod déle než 10 let,
- 20 respondentů (22,7 %) méně než 5 let,
- 19 respondentů (21,6 %) mezi 5–10 lety.

Na otázku, zda délka pobírání důchodu ovlivnila jejich motivaci:

- 33 respondentů (37,5 %) uvedlo, že pozitivně,
- 9 respondentů (10,2 %) uvedlo, že negativně,
- 44 respondentů (50 %) odpovědělo, že nijak.

Dále se ukázalo, že více než polovina všech respondentů (49 osob, tedy 55,7 %) věří, že delší doba v důchodu zvyšuje potřebu hledání nových aktivit. 23 respondentů (26,1 %) odpovědělo nevím, a 14 respondentů (15,9 %) ne.

Z toho lze vyvodit, že s rostoucí délkou důchodového věku se u seniorů přirozeně zvyšuje potřeba aktivního zapojení – a vzdělávání na U3V jim tuto možnost smysluplně nabízí. Data ukazují, že motivace ke studiu tak může být v pozdější fázi života dokonce silnější než na jeho začátku.

Celkové hodnocení

Závěrem lze říci, že studium na Univerzitě třetího věku je pro seniory velmi přínosné, a to jak po stránce osobního rozvoje, tak i sociálního naplnění. Data ukazují, že senioři se do vzdělávání zapojují z vlastní vůle a z vnitřní potřeby se dále rozvíjet. Vnímají vzdělávání jako prostředek k aktivnímu trávení života, a to i po dlouhé době strávené v důchodu.

Studium tedy nejen rozšiřuje znalosti, ale významně přispívá ke zvýšení kvality života seniorů, podpoře duševního zdraví, posilování sebevědomí a předcházení sociální izolace. Výsledky dotazníku tak jasně potvrzují význam a smysl univerzit třetího věku jako jednoho z pilířů aktivního stárnutí.

5.2 Diskuse

Výsledky našeho výzkumu zaměřeného na motivaci seniorů ke studiu na univerzitě třetího věku (U3V) vykazují značnou shodu s obdobnými studii provedenými na různých českých univerzitách. Hlavní motivem ke studiu byl především zájem o nové poznatky, smysluplné trávení volného času a navazování sociálních kontaktů.

Primárním cílem tohoto výzkumu bylo identifikovat hlavní motivační faktory, které vedou seniory ke studiu na univerzitě třetího věku. Výsledky ukazují, že nejčastějším důvodem proč se senioři rozhodují pro vzdělávání na U3V, je jejich snaha získat nové znalosti a dovednosti. Tento závěr je v souladu s empirickým šetřením Novákové a Lorenzové (2020), které rovněž potvrzuje, že nejdůležitější motivací seniorů pro účast na kurzech U3V je právě touha rozšiřovat své vědomosti a schopnosti.

Z pohledu osobních cílů se ukázalo, že senioři vnímají studium nejen jako způsob duševního růstu, ale také jako prostředek ke zlepšení paměti, technických dovedností a celkové spokojenosti se životem. Tento přínos byl popsán také v zahraniční literatuře – například Formosa (2014) ve své studii o vzdělávání starších dospělých zdůrazňuje, že univerzity třetího věku přispívají nejen k rozvoji znalostí, ale mají i pozitivní dopad na psychické zdraví a podporují začlenění seniorů do společnosti.

Celkově lze tedy říci, že výsledky této práce potvrzují závěry řady odborných studií v oblasti vzdělávání seniorů. Zároveň však přinášejí i pohled na konkrétní potřeby, motivace a osobní cíle seniorů, kteří se do vzdělávacích programů zapojují. Studium na U3V je tak nejen cestou k osobnímu rozvoji, ale i důležitým nástrojem podpory aktivního stárnutí a prevence sociální izolace.

Na základě porovnání s výzkumy z předchozích let nebyly zjištěny zásadní odchylky ve výsledcích. Motivace seniorů ke studiu na univerzitě třetího věku, hlavní přínosy studia, i demografické souvislosti jako pohlaví, délka pobírání důchodu nebo dosažené vzdělání vykazují dlouhodobě podobné trendy. To potvrzuje stabilitu motivací a potřeb seniorů v oblasti celoživotního vzdělávání jak v minulosti tak i v dnešní době.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce si kladla za cíl prozkoumat faktory, které ovlivňují motivaci seniorů ke studiu na univerzitách třetího věku. Pomocí kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření mezi samotnými účastníky U3V bylo zjištěno, že motivace ke studiu v seniorském věku je silně podmíněna zejména vnitřními faktory, jako je touha po nových poznatcích, aktivní trávení volného času a potřeba smysluplného zapojení do společnosti.

Dosažené vzdělání se ukázalo jako významný faktor, který ovlivňuje typ motivace – u vysokoškolsky vzdělaných seniorů převažuje vnitřní potřeba intelektuálního rozvoje, zatímco u méně vzdělaných účastníků hrají větší roli sociální aspekty nebo doporučení blízkých. Pohlaví respondentů se do výsledků promítlo především v počtech – žen ve vzdělávání převažuje, a zároveň častěji uvádějí jako přínos studia nové přátele a sociální kontakty.

Velmi zajímavá byla i otázka délky pobírání důchodu – delší doba v důchodu u části respondentů zvyšuje potřebu aktivního sebeuplatnění a hledání nových směrů. Studium na U3V se tak často stává přirozenou odpovědí na tuto potřebu.

Výzkum dále ukázal, že většina seniorů si při vstupu do studia stanovuje konkrétní osobní cíle, které se jim ve velké většině daří naplňovat – ať už jde o zlepšení paměti, rozvoj technických nebo jiných dovedností, navázání nových sociálních vztahů, nebo jednoduše o větší spokojenost se životem. Univerzita třetího věku se tak profiluje nejen jako vzdělávací instituce, ale i jako významná platforma pro osobní růst, duševní obohacení a udržení životní vitality v seniorském věku.

Z celkových výsledků výzkumu vyplývá, že význam vzdělávání ve vyšším věku je nezpochybnitelný – nejen z pohledu jednotlivce, který prostřednictvím studia rozšiřuje své obzory a zlepšuje kvalitu života, ale i z pohledu společnosti, která tímto způsobem podporuje aktivní stárnutí, prevenci sociální izolace a mezigenerační porozumění. Podpora a rozvoj těchto vzdělávacích aktivit by proto měly být vnímány jako nedílná součást koncepce státní politiky zaměřené na seniory a jejich plnohodnotné zapojení do života společnosti.

Výsledky této bakalářské práce ukazují, že senioři nejsou pasivní skupinou obyvatel, ale aktivní jedinci, kteří mají chuť učit se novým věcem, rozvíjet se a držet krok se světem. Studium na univerzitě třetího věku jim k tomu poskytuje bezpečný a podnětný prostor, kde mohou nejen získávat nové vědomosti, ale také prožívat radost z učení, sdílet zkušenosti s ostatními a cítit se součástí širší komunity. V době, kdy se stále více hovoří o významu

aktivního stárnutí, představuje vzdělávání ve vyšším věku jeden z nejúčinnějších nástrojů, jak tuto myšlenku naplňovat v praxi. Věřím, že podpora a rozvoj těchto programů bude i nadále růst a přispívat k důstojnému a smysluplnému životu seniorů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ADAMEC, Petr, ed a KRYŠTOF, David, ed, 2011. *Univerzity třetího věku na vysokých školách*. 1. vyd. Brno: Asociace univerzit třetího věku České republiky Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5640-4.
- BENEŠ, Milan, 2014. *Andragogika*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4824-5
- ČEVELA, Rostislav a ČELEDOVÁ, Libuše, 2012. *Sociální gerontologie: úvod do problematiky*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3901-4
- DIENSTBIER, Zdeněk, 2009. *Průvodce stárnutím, aneb, Jak ho oddálit*. Vyd. 1. Praha: Radix. ISBN 978-80-86031-88-0
- DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar, 2012. *Kvalita života seniorů : v domovech pro seniory*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4138-3
- FORMOSA, Marvin, 2014. *Four decades of universities of the third age: Past, present, future. Ageing and Society*. doi:10.1017/S0144686X12000752
- HAŠKOVCOVÁ, Helena, 2010. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team. ISBN 978-80-87109-19-9.
- HAŠKOVCOVÁ, Helena, 2012. *Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi*. Praha: Galén, 2012. ISBN 978- 80-7262-900-8.
- HATÁR, Ctibor, 2011. *Seniori v systéme rezidenční sociálno-edukačnej starostlivosti*. Praha: Rozlet. ISBN 978-80-904824-1-18.
- HRICOVÁ, Alena; ONDRÁŠEK, Stanislav a URBAN, David, 2023. *Metodologie v sociální práci*. Grada Publishing. ISBN 978-80-271-3636-0.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu*. 2. vydání. Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5326-3.
- ILLERIS, Knud, 2007. *How we learn: learning and non-learning in school and beyond*. London: Routledge. ISBN 978-0-415-43846-9.
- JANIŠ, Kamil, 2016. *Volný čas seniorů*. Vydání 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5535-9.

- JARVIS, Peter. (2001). *Learning in later life: an introduction for educators & carers*. London: Kogan Page. a FINDSEN, Brian a Marvin FORMOSA, ed. *Lifelong Learning in Later Life* [online]. Rotterdam: SensePublishers, 2011. DOI: 10.1007/978 94-6091-651-9. ISBN 978-94-6091-651-9.
- MALÍKOVÁ, Eva, 2011. *Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních*, 1 vyd. Praha Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3148-3.
- MÜLLPACHR, Pavel, 2004. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3345-2.
- NAKONEČNÝ, Milan, 2004. *Psychologie téměř pro každého*. Vyd. 1. Praha: Academia. ISBN 80-200-1198-6.
- NAKONEČNÝ, Milan, 2005. *Sociální psychologie organizace*. Vyd. 1. Praha : Grada. ISBN 80-247-0577-X.
- NOVÁKOVÁ, Daniela., & LORENZOVÁ, Jitka., 2020. *Motivation of seniors to learn at the Universities of the Third Age*. Sociální pedagogika/Social Education, 8(2), 71–83. <https://doi.org/10.7441/soced.2020.08.02.05>
- ONDRÁKOVÁ, Jana, 2012. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart. ISBN 978-80-7465-038-3.
- PETŘKOVÁ, Anna a Rozália ČORNANIČOVÁ, 2004. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-0879-1.
- PRŮCHA, Jan, 2014. *Andragogický výzkum*. Vydání 1, Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5232-7.
- PRŮCHA, Jan, ed, 2009. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-546-2
- PŘIBYL, Hugo, 2015. *Lidské potřeby ve stáří*. Praha: Maxdorf : Jessenius. ISBN 978-80-7345-437-1.
- RABUŠICOVÁ, Milada, ed a RABUŠIC, Ladislav, ed, 2008. *Učíme se po celý život? : o vzdělávání dospělých v České republice*. 1. vyd. Brno. ISBN 978-80-210-4779-2.
- SAK, Petr a KOLESÁROVÁ, Karolína, 2012. *Sociologie stáří a seniorů*. Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3850-5.

SVOBODA, Miroslav, 2013. *Psychologie pro každého*. Praha: Portal. ISBN 978-80-87559-35-8

ŠERÁK, Michal, 2009. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-551-6

ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ, 2015. *Edukace seniorů : geragogika a gerontodidaktika*. Vydání 1. Praha: Grada, Pedagogika. ISBN 978-80-247-5446-8.

TOMŠÍK, Pavel, 2005. *Teorie motivace a odměňování pro řízení lidských zdrojů*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita. ISBN 80-7157-845-2.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2007. *Vývojová psychologie II, Dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1318-5 .

VETEŠKA, Jaroslav, VACÍNOVÁ, Tereza, 2011. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých: andragogika na prahu 21. století*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, ISBN 978-80-7452-012-9.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Pohlaví.....	36
Obrázek 2: Vzdělání.....	37
Obrázek 3: Vliv předchozího vzdělání	38
Obrázek 4: Důvody přihlášení na U3V	39
Obrázek 5: Podpora a motivace ve vzdělání	40
Obrázek 6: Rozdíly mezi předchozím vzděláním a studiem na U3V	41
Obrázek 7: Oblasti vzdělávání na U3V.....	42
Obrázek 8: Atraktivita studia podle pohlaví	43
Obrázek 9: Vliv na studium na U3V.....	44
Obrázek 10: Poměr mužů a žen na U3V	45
Obrázek 11: Cíle seniorů na U3V	46
Obrázek 12: Přínosy studia na U3V.....	47
Obrázek 13: Zvýšení zájmu o studium	48
Obrázek 14: Dosažené cíle na U3V	49
Obrázek 15: Naplňování cílů	50
Obrázek 16: Délka pobírání starobního důchodu	51
Obrázek 17: Vliv délky pobírání starobního důchodu	52
Obrázek 18: Potřeba nových aktivit.....	53
Obrázek 19: Hlavní přínos studia.....	54

SEZNAM TABULEK

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

U3V Univerzita třetího věku

Např. Například

WHO Světová zdravotnická organizace

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: DOTAZNÍK pro zkoumání motivace seniorů ke vzdělávání na univerzitě třetího věku

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO ZKOUMÁNÍ MOTIVACE SENIORŮ KE VZDĚLÁVÁNÍ NA UNIVERZITĚ TŘETÍHO VĚKU

1. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
 - a) základní
 - b) střední bez maturity
 - c) střední s maturitou
 - d) vysokoškolské
2. Myslíte si, že Vaše dosažené vzdělání ovlivnilo Vaše rozhodnutí studovat na U3V?
 - a) ano
 - b) ne
 - c) nevím
3. Jaké byly hlavní důvody Vašeho rozhodnutí přihlásit se na U3V?
 - a) zájem o nové poznatky
 - b) společenský kontakt
 - c) doporučení blízkých
 - d) jiné
4. Kdo Vás nejvíce podporuje a motivuje ve vzdělávání?
 - a) rodina
 - b) přátelé
 - c) spolužáci z kurzu
 - d) lektor
 - e) nikdo
5. V čem vidíte hlavní rozdíl mezi Vaším předchozím vzděláváním a studiem na univerzitě třetího věku?
 - a) obsah studia
 - b) forma výuky
 - c) časová náročnost
 - d) praktické využití získaných znalostí
 - e) sociální aspekt (kolektiv, noví lidé)
 - f) jiné (uveďte): _____
6. Které oblasti vzdělávání Vás na základě Vašeho předchozího vzdělání nejvíce zajímají?
(možnost výběru více odpovědí)
 - a) humanitní vědy (historie, filozofie)
 - b) společenské vědy (psychologie, sociologie)
 - c) přírodní vědy
 - d) technické obory
 - e) umění a kultura
 - f) jazyky
7. Jaké je Vaše pohlaví?
 - a) muž
 - b) žena

8. Myslíte si, že studium na U3V je atraktivnější pro určité pohlaví?
- a) ano, pro ženy
 - b) ano, pro muže
 - c) ne, je stejně atraktivní pro obě pohlaví
9. Který z následujících faktorů více ovlivnil Vaše rozhodnutí studovat na univerzitě třetího věku?
- a) vlastní zájem o studium
 - b) doporučení rodiny/přátel stejného pohlaví
 - c) doporučení rodiny/přátel opačného pohlaví
 - d) obecné společenské očekávání
 - e) tradice vzdělávání v mé rodině
 - f) jiné
10. Jaký je podle Vás poměr mužů a žen ve Vašem studijním programu?
- a) výrazně více žen než mužů
 - b) spíše více žen než mužů
 - c) vyrovnaný poměr
 - d) spíše více mužů než žen
 - e) výrazně více mužů než žen
11. Jaký hlavní osobní cíl jste si stanovil/a při zahájení studia na U3V?
- a) získání nových znalostí
 - b) setkávání s lidmi
 - c) aktivní trávení volného času
 - d) jiný
12. Jaké další osobní výhody Vám studium přináší?
- a) zvýšení sebevědomí
 - b) lepší orientace v aktuálních tématech
 - c) překonání osobních výzev
 - d) jiné
13. Jaké faktory by mohly zvýšit Váš zájem o další studium?
- a) nové studijní programy
 - b) lepší dostupnost kurzů
 - c) finanční podpora
 - d) jiné
14. Jakých konkrétních cílů jste již díky studiu na univerzitě třetího věku dosáhl(a)?
(možnost výběru více odpovědí)
- a) zlepšení paměti a kognitivních funkcí
 - b) rozšíření znalostí v oblasti mého zájmu
 - c) získání nových přátel
 - d) vyplnění volného času
 - e) zvýšení spokojenosti se životem
 - f) zlepšení technických dovedností
 - g) jiné (uved'te): _____

15. Do jaké míry se Vám daří naplňovat Vaše osobní cíle spojené se studiem?
- a) vůbec se mi nedaří
 - b) spíše se mi nedaří
 - c) částečně se mi daří
 - d) velmi se mi daří
16. Jak dlouho jste v důchodu?
- a) Méně než 5 let
 - b) 5-10 let
 - c) Více než 10 let
17. Ovlivnilo to Vaši motivaci ke studiu na U3V?
- a) Ano, pozitivně
 - b) Ano, negativně
 - c) Ne, nijak
18. Myslíte si, že delší doba v důchodu zvyšuje potřebu hledání nových aktivit?
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím
19. Jaký je podle Vás hlavní přínos studia na U3V pro seniory?
- a) Aktivní trávení volného času
 - b) Sociální kontakty
 - c) Rozšíření znalostí
 - d) Jiný